

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

418 419

~~658. B. 5~~

Forholdene paa Kjøbenhavns Kvægtorv.

Udarbejdet af et
af det kgl danske Landhusholdningsselskab
desangaaende
nedsat Udvalg.

637.5.
91.
Bd -

Betænkning og Forslag

om

en Udvidelse og Omordning

af

Forholdene paa Kjøbenhavns Kvægtorv.

Udarbejdet af et

af det kgl. danske Landhusholdningsselskab

desangaaende

nedsat Udvalg.

Trykt som Manuskript.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).

1892.

Betænkning og Forslag

om Udvikelse og Omænding

af

Forholdene hos Arbejdernes Kystværk

af

af den Kongelige Landhusholdningsminister

af

af den Kongelige Landhusholdningsminister

af

København

af den Kongelige Landhusholdningsminister

af

Forord.

Foranlediget af forskellige Henvendelser angaaende Stadepladserne paa Kjøbenhavns Kvægtorv og Ønskeligheden af at faa disse overbyggede, indhentede Selskabet i 1889 en Betænkning desangaaende hos Kjøbenhavns Amts Landboforening, hvis Bestyrelse maatte antages at have særlig god Lejlighed til at være kjendt med de Hensyn, der i saa Henseende med Rette maatte kunne gjøres gjældende fra Landbrugets Side. Paa Basis heraf rettede Selskabet herefter den 20. Marts 1889 en Henvendelse til Kjøbenhavns Magistrat og gjorde sig overfor denne til Talsmand for Ønskeligheden af en Udvidelse af Kvægtorvet og en Overbygning af Stadepladserne.

At Gjennemførelsen af denne Sag vilde kræve en betydelig Overvejelse, var naturligt; thi dels vare Omsætningsforholdene ved et stærkt forøget Opkøb af tyske Handelsmænd i en hurtig og betydelig Udvikling, og dels vilde en grundig Afhjælpning af de forhaandenværende Savn, der foreløbig søgtes afhjulpne ved en Række intermistiske Foranstaltninger, medføre betydelige Udgifter.

Efterat Magistraten dernæst i en Svarskrivelse af 23. Juli 1891 havde taget Sagen op og ønsket, at Landbruget vilde underkaste den en grundig Drøftelse og saa omhyggeligt som muligt paavise Grundene, der maatte tale for Gjennemførelsen af en Udvidelse og Overbygningen, følte Selskabet det som sin Pligt indgaaende

og uforbeholdent at belyse de nuværende Forhold, den Forøgelse Kvægtrafiken i de senere Aar havde modtaget, Sandsynligheden af hvorvidt denne vilde holde sig eller yderligere voxe i den kommende Tid, og endelig en Pointering af de Ønsker, der paa Grundlag heraf maatte knytte sig til en Omordning, og Selskabet nedsatte i dette Øjemed et Udvalg, bestaaende af Kapt. J. C. la Cour som Formand, Proprietær Andersen til Vadgaard, Slagtermester Juul, Kreaturkommissionær Thede og Konsulent Mørkeberg som Sekretær, og dette Udvalg forhandlede dels indbyrdes, dels i Samraad med Raadmand Was-sard og Justitsraad Schou som Repræsentanter for vedkommende Borgmester.

Resultatet af Udvalgets Forhandlinger blev en Betænkning, som Præsidiet i alt Væsentligt kunde godkjende og derfor den 19. Marts d. A. tilstillede Magistraten. Da der i denne Udvalgsbetænkning indeholdes en stor Mængde Oplysninger angaaende Kvægtrafiken paa Kjøbenhavns Kvægtorv og en Paavisning af, hvilken Betydning det vil have ikke blot for Kjøbenhavn, men for hele Landets Omsætning af Kvæg, at Kvægtorvsforholdene i Kjøbenhavn kunne blive udvidede og ordnede paa en saadan Maade, at de tilfredsstille de Krav, der maa stilles til Kvægtorvet, naar dette yderligere skal oparbejdes og fæstnes som et stort og fast Exportmarked, samtidig med at det paa en heldig Maade udfylder Pladsen som et godt Konsummarked for Kjøbenhavns stærkt voxende Kjødforbrug, anser Præsidiet det rettest at lade Udvalgsbetænkningen trykke som Manuskript og tilstille Selskabets Medlemmer, for hos disse at sprede Interesse for Sagen, samtidig med at Magistraten har taget Sagen op til videre Behandling; thi det er indlysende, at de tilsigtede Foranstaltninger kun kunne bringe de ønskede Resultater og herved blive til Held baade for By og Land, naar

begge Parter erkjende, at der her haves et Aktiv, som det er i fælles Interesse at søge oparbejdet og støttet.

Det er en Selvfølge, at ihvorvel de Forslag, Udvalget stiller og Præsidiet tiltræder, ere byggede paa en omhyggelig Overvejelse af alle forhaandenværende Forhold og en ansvarsfuld Hensyntagen til den sandsynlige Udvikling af Nordens Kvægtrafik, saa er denne dog af en saa omfattende Art og underkastet Paavirkning fra saa mange Sider, at Overvejelserne ikke kunne danne et saa uomtvisteligt Fundament for de stillede Forslag, som hvis det kun drejede sig om et mindre, begrænset og stabilt Kvægmarked, der kun skulde tage Sigte paa selve Stedets Kjødforbrug, men ikke paa tillige at være et Exportmarked.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab i Marts 1892.

I Magistratens Skrivelse af 23. Juli 1891 til det kgl. danske Landhusholdningsselskab anmodes dette om at tage Sagen angaaende Kjøbenhavns Kvægtorvs Forsyning med overdækkede Stadepladser under nærmere Overvejelse, for, mere indgaaende end hidtil var sket, at belyse Hensigtsmæssigheden eller Nødvendigheden af en saa indgribende Foranstaltning. — I samme Skrivelse gjør Magistraten opmærksom paa, at den, da Kvægtorvet i sin Tid skulde anlægges, foreslog, at der skulde indrettes overdækkede Stadepladser, men at der fra de Sagkyndiges Side blev rejst stærke Indvendinger herimod, hvilket Magistraten formener ogsaa var fuldt overensstemmende med det Standpunkt, det kgl. danske Landhusholdningsselskab dengang indtog. Endelig hedder det i Magistratens omtalte Skrivelse, at der ingenlunde synes at være Enighed mellem Landbostandens Repræsentanter om, at det er paatrængende nødvendigt at træffe en Foranstaltning som den her omhandlede, idet Bestyrelsen for de samvirkende Landboforeninger paa Sjælland, efter hvad der foreligger Magistraten, aabenbart ikke deler de Anskuelser, der ere komne til Orde i den i det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Skrivelse ommeldte Erklæring fra Landboforeningen for Kjøbenhavns Amt.

Da det af det kgl. danske Landhusholdningsselskab nedsatte Udvalg til Behandling af denne Sag maatte for-

mode, at Magistraten, ved i sin omtalte Skrivelse at fremholde ovennævnte Punkter, forment at have fremført de væsentligste Indvendinger, der med Støtte fra Landbruget kunde rejses mod Kvægtorvets Forsyning med overdækkede Stadepladser, besluttede man først at tage disse under Overvejelse.

I den Anledning henvendte man sig til Magistraten med Anmodning om nærmere Oplysning i de antydede Retninger, og som Svar modtog man følgende Skrivelser:

1.

Extrakt-Afskrift

af en under 23. Februar 1866 afgiven og til Kommunalbestyrelsen fremsendt Betænkning fra et af det kongelige danske Landhusholdningsselskab nedsat Udvalg, bestaaende af d'Herrer Professor Jørgensen, Proprietair Larsen til Søborggaard, Kommissionær N. C. Petersen, Slagtermester J. G. Schmeltzer, Candidat T. Segelcke og Arkitekt V. Tvede, der var givet det Hverv at udarbejde et praktisk Forslag til et Kvægtorv for Kjøbenhavn.

V. Den Indretning og Udstrækning, som bør gives et nyt Kvægtorv.

Som det vil bemærkes, er Planen udarbejdet paa Basis af Benyttelsen af Enighedsværn, dels fordi man dog skulde have et fast Udgangspunkt, dels fordi det derved blev muligt endnu yderligere, end alt forud er sket, at godtgjøre, hvor vel denne Lokalitet egner sig for Kvægtorvet.

Hvad Udkastets Detailler angaar, da tro vi at kunne henvise til Tegningen, som tør antages tilstrækkelig oplysende, og vi skulle derfor indskrænke os til at anføre, at Pladsen er fordelt i 5 Dele, hvoraf:

- 1, er tænkt anvendt til det egentlige Kvægtorv med Tilbehør,
- 2, til Hestetorv,
- 3, til Gjæstgivergaarde og Holdeplads for Vogné,
- 4, til en eventuel Udvidelse af Kvæg- og Hestetorvet, og
- 5, til offentlige Slagterhuse eller andre lignende Institutioner,

og endvidere, at der vil findes anbragt paa Kvæg- og Hestetorvet:

- 1, Bomme eller Baase til Opbinding under fri Himmel af indtil 600 Stk. stort Hornkvæg.
- 2, Bedækkede Folde til fra 3 til 4000 Faar.

.....

2. **Extrakt-Afskrift**

af en under 10. November 1875 afgiven Betænkning fra et af den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole nedsat Udvalg, bestaaende af d'Herrer Professorer B. S. Jørgensen og Prosch, Docent Bay og Professor Segelcke, vedrørende det af Kommunalbestyrelsens Fællesudvalg udarbejdede Forslag til et Kvægtorv for Kjøbenhavn.

.....

For Hornkvæget maa der være Staldrum, og ved Siden heraf maa der være en Torveplads. Denne Torveplads kan gjerne, i det mindste fra Begyndelsen, være udækket. Det maa meget paaskjønnnes, at Udvalget strax har villet give en helt lukket og dækket Torvehal for Hornkvæg. Men naar Staldene kun ere i Torvepladsens umiddelbare Nærhed, tro vi dog, at man kan forsøge at lade det blive ved et aabent Udsalgssted. Kreaturerne skulle jo her kun henstaa nogle Timer, og det er ved Bedømmelsen af Horn-

kvægets Salgsværdi særdeles vigtigt at have saa rigeligt Lys, som maaske vanskelig kan skaffes tilveje i en lukket og dækket Udsalgshal; i særdeles ugunstigt Vejr vil Salget da kunne ske fra Staldene, og disse vilde dog paa ingen Maade kunne erstattes ved den lukkede Udsalgshal, da Dyrene i denne ikke ville kunne fodres.

.....

3. Skrivelse af 1. Oktober 1890 fra Bestyrelsen for de samvirkende sjællandske Landboforeninger ved Forpagter Thalbitzer til Inspektøren for Kjøbenhavns Kvægtorv, Hr. Justitsraad Wm. Schou, saalydende:

„I Deres Brev af 23. Septbr. d. A. har De udtalt Ønsket om at erfare Bestyrelsen for de samvirkende sjællandske Landboforeningers Mening om Hensigtsmæssigheden og Nytten for Landbruget af Opførelsen af en overdækket Markedsplads paa Kjøbenhavns Kvægtorv til Salgsplads for Øxne.

Efter at Sagen i den Anledning har været drøftet af Foreningernes Bestyrelse i dens Møde af 29. Septbr. d. A., tillader jeg mig at meddele Dem, at man vel ikke tør benægte Nytten af en saadan overdækket Markedsplads (forudsat den er lys og luftig), naar Vejret er ugunstigt, men at Bestyrelsen forøvrigt savner Sagkundskab nok til at kunne bedømme, om dette formentlige Gode for Kvæghandelen paa Kjøbenhavns Kvægtorv staar i et rimeligt Forhold til den store Bekostning, et saadant Anlæg vil fordre. Herom ville sikkert Veterinærer, Kommissionærer og Andre i Handelen paa Kvægtorvet Interesserede kunne have en langt mere begrundet Mening, end den sjællandske Landbostands Repræsentanter for Øjeblikket have.

Derimod er Bestyrelsen af den bestemte Formening, at i økonomisk Henseende vil Opførelsen af en

overdækket Markedsplads være uden Betydning for Sjællands Landbostand.»

Hvad Betænkningen af 1866 fra det kgl. danske Landhusholdningsselskab angaar, da finder Udvalget ikke, at denne paa nogensomhelst Maade taler til Ugunst for overdækkede Stadepladser for Hornkvæg paa Københavns Kvægtorv. Saadanne anbefales ganske vist ikke i Betænkningen, de omtales ikke engang; men man erindre Tidspunktet for denne Betænkningss Afgivelse og Forholdene, hvorunder den blev afgivet. Initiativet til Betænkningen blev, saavidt det kan skjønnes, taget af Landhusholdningsselskabet selv; dette havde altsaa ingen direkte Opfordring fra Kommunalbestyrelsens Side til at fremkomme med noget Forslag og kunde derfor heller ikke spænde Buen saa højt, som maaske ønskeligt, naar det skulde have Haab om at udrette Noget; og det, Udvalget tog Sigte paa, var en Ændring af de højst primitive, baade i merkantil og hygiejnisk Henseende i høj Grad uheldige Forhold paa den gamle Trommesal. — Nægtes kan det da ikke, at Landhusholdningsselskabets Betænkning indeholdt Forslag til meget betydelige Forbedringer. — Springet fra Forholdene paa den gamle Trommesal til et Kvægtorv med overbyggede Stadepladser var saa betydeligt, at man ikke kan undre sig over, at Udvalget ikke turde stille Maalet saa højt; og selv bortset fra den sidste Bemærkning, behøver man jo næppe at gjøre opmærksom paa, at fordi en Sags Ordning til et givet Tidspunkt har været anbefalet paa en bestemt Maade, vil den ganske naturligt senere, under væsentligt ændrede Forhold, kunne tilraades iværksat paa en anden Maade.

Med Hensyn til Landbohøjskolens Betænkning af 10. Novbr. 1875 til Magistraten, da indser Udvalget heller ikke, at denne taler til Ugunst for overdækkede Stader paa Københavns Kvægtorv, og Udvalget kan kun undre sig

over, at denne Betænkning i sin Tid kunde give Anledning til, at Magistraten opgav den projecterede Overdækning, der baade før og efter Betænkningens Fremkomst fandt varme Talsmænd i Magistraten og Borgerrepræsentationen. Ved at læse Landbohøjskolens Betænkning igjennem, vil man strax lægge Mærke til, hvor vagt og ubestemt Spørgsmaalet om Overdækning behandles: «Vi tro, at man kan forsøge, at lade det blive ved et aabent Udsalgssted i det mindste fra Begyndelsen, hedder det i nævnte Betænkning, fordi, lyder det videre, der maaske vanskeligt kan skaffes rigeligt Lys»¹⁾. Det er saa ubestemte og forsigtige Udtryk, der findes baade i Forslaget og Motiveringen paa dette Punkt, at man ikke kan tillægge dem nogen synderlig Vægt, navnlig naar man sammenholder dem med følgende Udtalelse af Borgmester Ehlers under Forhandlingerne om denne Sag i Borgerrepræsentationens Mode den 16. April 1877: «Det var sagt Taleren, at der i Landbohøjskolens Udvalg (bestaaende af 4 Herrer) havde været stor Dissens om dette Punkt, men at man var bleven staaende ved det nævnte Forslag, formodentlig i Erkjendelse af, at Opførelsen af Stalde og lukkede Salgshaller i den af Udvalget paatænkte Udstrækning vilde medføre en saa stor Bekostning, at det blev tvivlsomt, om man vilde gaa ind paa hele Sagen». — Desuden forudsættes det i Landbohøjskolens Betænkning, naar udækkede Stader anbefales, at der findes saa store, lukkede og overdækkede Rum (Stalde), at Forhandlingen af alt det Hornkvæg, der er tilført Markedet, kan foregaa derfra i ugunstigt Vejr.

Betænkningen fra de samvirkende sjællandske Landboforeningers Bestyrelse til Hr. Justitsraad Schou skulle vi kun i Korthed berøre; thi der findes ikke i denne nogen faktisk Paavisning af det Unødvendige, endsige det

¹⁾ Understregningerne ere af os.

Uheldige, i Kvægtorvets Forsyning med overdækkede Stader, tværtimod udtales der, at man ikke tør benægte Nytten af en saadan overdækket Markedsplads, naar Vejret er ugunstigt.

Naar vi her i Indledningen saa indgaaende have omtalt de tidligere Udtalelser angaaende Kvægtorvets Forsyning med overdækkede Stader, som Magistraten i sin Skrivelse af 23. Juli 1891 til det kgl. danske Landhusholdningsselskab har henpeget paa, saa er det kun, fordi vi ønske at forhandle Sagen fra et frit Synspunkt, uafhængigt af Fortidens sagkyndige Udtalelser, hvilket vi herved mene at have forskaffet os ved at godtgjøre, at ingen af disse taler til Ugunst for Kvægtorvets Forsyning med overdækkede Stader.

I denne Forbindelse skulle vi ikke undlade at henlede Magistratens Opmærksomhed paa Kreaturkommissionærernes Stilling til Kvægtorvets Overbygning. Vi skulle i saa Henseende gjengive en paa Udvalgets Foranledning fremkaldt Skrivelse til det kgl. danske Landhusholdningsselskab, underskrevet af samtlige Kreaturkommissionærer paa Københavns Kvægtorv:

Til

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab!

Som Gjensvar paa det højtærede Selskabs Skrivelse af d. M., i hvilken vi anmodes om at udtale os om det herværende Kvægtorvs eventuelle Udvidelse og Overbygning, tillade vi undertegnede Kreaturkommissionærer her paa Pladsen os at fremsætte følgende Bemærkninger:

- 1) at en Overbygning af Kvægtorvet er en bydende Nødvendighed, da Erfaringen i de Aar, dette har existeret, har vist, at dets Beliggenhed umiddelbart op til Kallebodstrand medfører, at Kreaturerne lide altfor meget ved at henstaa paa den

aaabne Plads ofte i mange Timer uden Spor af Beskyttelse mod det barske Vejrlig;

2) at, saafremt en Overbygning af Kvægtorvet bliver besluttet, denne da bør foretages saaledes, at Stadepladserne for Hornkvæget samles under Et i en Hal, der faar sin Beliggenhed nærmest ved Indgangen til Torvet;

3) at den efter vor Mening mest formaalstjenlige Ordning vilde være, at Lammefoldene ogsaa kom ind under Overbygningen og bleve henlagte bag ved den i Punkt 2 nævnte Plads for Hornkvæget; det Afsavn, det for en Del af os kan blive ikke at have vore Lammefolde beliggende umiddelbart ved vore Stadepladse for Hornkvæget, vil ingen Betydning have for os, henset til den store Nytte, et overbygget Kvægtorv vil bringe;

4) at vi have tænkt os Hallen for Kreaturerne bygget saa stor, at den kan rumme ca. 2500 Stkr. af disse.

Kjøbenhavn d. 8de Februar 1892.

Ærbødigst

H. P. & P. Thomsen. S. Tholstrup.

J. P. Jensen & A. Eicke. W. Smith. F. F. Buchardt.

P. Chr. Malling. P. L. U. Fischer & Søn.

Jens Math. Andersen. O. Jensen. Chr. N. Norre.

Hans M. Mouritzen. Chr. Thede. W. Juul.

P. Westergaard. Chr. Jensen & Co. R. Hansen.

N. Petersen & Co. K. Christensen & Andersen.

Th. Rheinländer. A. Christensen & Kjærulff.

F. C. Poulsen. Julius Buchardt & Søn.

N. Pedersen.

Udvalget har ogsaa henvendt sig til Hr. Justitsraad Josephsen, Mariendal, der, da Kvægtorvet skulde bygges, konsuleredes af Magistraten og dengang fandt en Over-

bygning overflødig. De skriftlige Udtalelser, som vi i den Anledning modtog af Hr. Josephsen, skulle vi ligeledes tillade os at fremsætte:

Frederiksberg d. 15de Januar 1892.

Til det af det kgl. danske Landhusholdningsselskab nedsatte Udvalg for Københavns Kvægtorvs Overbygning!

Ved Henvendelse til mig, af 2de Herrer af ovennævnte Udvalg, blev fremført Ønsket om en Udtalelse af mig, vedrørende Kvægtorvets Indretning, fremkommen i et Møde i Landhusholdningsselskabet i 1874 og senere i forskellige Forhandlinger med daværende Borgmester, Conferentsraad Ehlers, dengang da Planer og Tegninger vare under Udarbejdelse.

Naar jeg ansaa en Overbygning over Kvægstaderne for overflødig, da havde det sin Grund i de dengang tilstedeværende Forhold, idet nemlig det Antal Kvæg, man beregnede vilde være til Stede en Torsdags Markedsdag, kunde rummes i de bekvemme Stalde i Tilfælde af ugunstigt Vejr, saaledes at Staldene benyttedes til Markedsplads eller Salgsplads, istedetfor Stadelpladserne i det Frie, af hvilken Aarsag Staldene ogsaa bleve indrettede til dette Øjemed, baade med Hensyn til Baasenes Højde og Grebningens Bredde. Hertil benyttedes min praktiske Assistance, ligesom det ær. Udvalg altid var villigt til at tage Hensyn til mine Raad og Vejledning.

Da jeg oprindelig har givet Planen til Kvægtorvets Indretning, er det en Selvfølge, at Borgmester Ehlers jævnlig konfererede med mig om Pladseringen af de forskellige Lokaler, men desuagtet kunde min Plan ikke fuldtud accepteres af Hr. Etatsraad Meldahl, der vilde have Kvægstaderne nærmest Kvægstaldene af symmetriske Hensyn, hvorimod jeg vilde have, som foreslaaet paa Planen, Lammefoldene nærmest Kvæg-

staldene, for at have Kvægstaderne samlede i Midten, af praktisk forretningsmæssige Hensyn; havde man fulgt min Plan, vilde Kvægstaderne nu let kunne overbygges.

Som Følge af den Udvikling, Kvæghandelen har faaet i de senere Aar paa Kjøbenhavns Kvægtorv, og den Retning, den gaar i for nærværende, saa have Forholdene aldeles forandret sig, idet Kjøberne af Exportkvæg nu ere tilstede paa Kvægtorvet og konkurrere med Slagterne her paa Pladsen (imedens man tidligere konsignerede Kvæget til England for Ejerens Regning, hvoraf Følgen var, at Exportkvæget ikke kom ud paa Stadepladserne, men forblev i Staldene paa Kvægtorvet, og for største Delen i Staldene udenfor Kvægtorvet, hvorved sparedes 50 Øre pr. Stk.). Dette Forhold maa nødvendigvis føre til, at Kvæget præsenteres saa smukt og sælgeligt som muligt, for at opnaa en gunstig Pris; hvorfor jeg anser en Overbygning for absolut nødvendig, da det er min Overbevisning, at det i høj Grad vil gavne den kjøbenhavnske Kvæghandel i Almindelighed.

Ærbødigst

sign. N. Josephsen.

Begge disse Indlæg tale absolut til Gunst for en Overbygning af Kvægtorvet, og saavidt Udvalget bekjendt, gaar en Henvendelse fra samtlige Kommissionærer paa Kvægtorvet til Magistraten, indsendt i Marts Maaned 1891, og som vi henlede Opmærksomheden paa, i samme Retning.

Vi skulle derefter gaa over til at omtale

Kreaturmarkedets Udvikling paa Kjøbenhavns Kvægtorv.

Kaste vi Øjet paa nedenstaaende Talrække, vil det ses, at Kjøbenhavns Marked med stort Hornkvæg har

havt en jævn og hurtig Væxt, navnlig i de sidste 6 Aar. 1886 fremstilledes 48,630 Stkr. stort Hornkvæg til Salg og 1891 var det tilsvarende Tal 67,142. Særlig har Tilvæksten været meget betydelig i de sidste 3 Aar, i hvilke den aarlige Forøgelse i Tilførslen af stort Hornkvæg regelmæssig har beløbet sig til ca. 5000 Stkr.

Ifølge Oplysninger, modtagne fra Københavns Kvægtorv, har dettes aarlige Tilførsel af Øxne været følgende:

Aar.	Stkr.	Aar.	Stkr.
1880	43,314	1886	48,630
1881	38,649	1887	50,883
1882	39,871	1888	52,143
1883	47,089	1889	55,336
1884	47,210	1890	62,164
1885	44,282	1891	67,142

Markedet forsynes dels fra Indlandet dels fra Sverig.

Sjælland er Kvægtorvets naturlige Opland, og fra denne Landsdel maa man formode, at der ikke er sket væsentlig anden Forandring i Kvægtorvets Forsyning, end den, som Kreaturholdets Væxt og et forandret Fedningssystem har fremkaldt. Nøjagtige Oplysninger om den sjællandske Tilførsel kan ikke skaffes tilveje, da en stor Del Kreaturer komme tilfods fra København og Omegn; men se vi hen til nedenstaaende Talrække, der angiver det Antal Stkr. stort Hornkvæg, der pr. Bane er tilført København i de sidste Aar, og som for største Delen er kommet fra Sjælland og ført til Københavns Kvægtorv, spores der desuagtet en ikke ubetydelig Stigning i Tilførslen.

Ifølge Oplysninger, modtagne af Hr. Godsexpeditør Løvgreen, er der pr. Jernbane indgaaet til København:

i	Finantsaaret	18 ⁸⁷ / ₈₈	26,640	Stkr.	Hornkvæg
"	"	18 ⁸⁸ / ₈₉	32,481	"	"
"	"	18 ⁸⁹ / ₉₀	33,425	"	"

Tallene angive Totalindførselen pr. Jernbane til København og indbefatte saaledes ogsaa det Hornkvæg, der er kommet fra Jylland, Fyen og Lolland-Falster, men ifølge Hr. Løvgreens Udtalelse kan Antallet af de fra Jylland og Fyen tilførte Kreaturer kun anslaas til ca. 2000 og fra Lolland-Falster til ca. 500 Stkr.

Tilførselen af Kreaturer fra Jylland maa antages at være tiltaget en Del, navnlig i Løbet af det sidste Aar, hvilket nedenstaaende Talrække, der angiver den søvarts Tilførsel til København fra Jylland ved det forenede Dampskibsselskabs Skibe, tyder paa.

Ifølge Oplysninger, modtagne fra det forenede Dampskibsselskab, blev der med dettes Skibe tilført København fra Jylland:

	1889.	1890.	1891.
Aalborg	887	1100	2074
Aggersund	89	54	164
Aarhus	303	269	461
Doverodde	26	32	27
Ebeltoft	169	85	245
Fredericia	60	82	126
Frederikshavn	55	22	133
Fæggesund	18	14	11
Grenaa	167	199	289
Hadsund	171	118	204
Hals	15	27	41
Hobro	191	164	325
Horsens	150	120	164
Kolding	175	187	273
Lemvig	9	6	5
Løgster	101	86	123
Mariager	10	12	15
Nibe	15	21	14
Nykjøbing, Mors . . .	75	61	96
Transp. Stkr.	2686	2659	4790

	1889.	1890.	1891.
Transp. Stkr.	2686	2659	4790
Nørre-Sundby	115	81	101
Randers	1902	1691	2537
Skive	40	51	60
Staun	6	2	4
Tambohus	12	6	5
Thisted	80	35	60
Vejle	90	61	184
Ialt	4931	4586	7741

Angaaende Tilførselen af Kreaturer fra Sverig, da kunne vi ikke angive Tallet paa disse ganske nøjagtigt, men gaa vi ud fra, at alt det Kvæg, der føres direkte fra Sverig til Kjøbenhavn, ogsaa sendes til Kjøbenhavns Kvægtorv, hvilket paa det Nærmeste er rigtigt, da er Tilførselen fra Sverig stigende.

Ifølge Oplysninger, modtagne af Assistent, Dyr læge H. P. Nielsen, der er ansat ved Kjøbenhavns Veterinær-politi, er der fra Sverig til Kjøbenhavn indført:

1888	15,200	Stkr.	Hornkvæg,
1889	16,717	"	"
1890	20,838	"	"
1891	19,425	"	"

Aarsagerne til denne Tilvæxt i Kvægtorvets Forsyning med stort Hornkvæg maa først og fremmest søges i Kjøbenhavns gunstige Beliggenhed som Exportmarked for Kreaturer af alle Slags og i forandrede Forhold paa de store Verdensmarkeder. I de sidste Aar er der sket det store Omslag i vor Creaturexport, at Handelen paa England er aftaget meget betydeligt, medens Handelen paa Tyskland er tiltagen enormt. Denne sidste Handel foregaar

paa den Maade, at de tyske Handelsmænd selv komme herop for at gjøre Indkjøb, hvorfor de helst søge et stort Marked, som Kjøbenhavns Kvægtorv frembyder, medens Kreaturhandelen paa England er Konsignationshandel og derfor lettere kan gaa udenom Kvægtorvet.

Vi have søgt for en længere Periode at skaffe Oplysninger om Exporten af stort Hornkvæg fra Kjøbenhavns Kvægtorv til Tyskland, uden at det er lykkedes os at komme til aldeles nøjagtige Talangivelser i den Retning. Henregner man hertil kun de Kreaturer, der ere afsendte fra Kjøbenhavn via Korsør til Kiel, og det bliver en lav Angivelse, saa udførtes der ifølge Oplysninger, modtagne af Godsexpediteur Løvgreen, fra $\frac{1}{11}$ 1889 til $\frac{31}{10}$ 1890 13145 Stkr. Hornkvæg og fra $\frac{1}{11}$ 1890 til $\frac{31}{10}$ 1891 15383 Stkr. Hornkvæg. For Perioden $\frac{1}{2}$ 1890 til $\frac{31}{12}$ 1891 have vi dog nøjagtigere Oplysninger, modtagne gennem Firmaet A. Heidenheim & Co., ifølge hvilke der i nævnte Tidsrum fra Kjøbenhavns Kvægtorv til Rhinlandene er udført 16845 Kreaturer og til Berlin og Rostock 2154 Kreaturer til en samlet Sum af over 4,000000 Kr.

Da de detaljerede Oplysninger fra A. Heidenheim & Co. have Interesse i flere Retninger, skulle vi gjengive disse:

Dato.	Kjøbt paa Kjøbenhavns Kvægtorv til			Kjøbt udenfor Kvægtorvet		Samlede Sum ca. Kr.
	1891. Rhinen.	Berlin.	Rostock.	Rhinen.	Berlin.	
	Kvæg.	Kvæg.	Faar.			
Febr. 5.	277	»	»	»	»	56400
» 12.	308	»	»	»	»	68300
» 19.	277	»	»	»	»	60900
» 26.	357	»	»	»	»	79600
Marts 5.	336	»	»	»	»	72800
» 12.	517	»	»	»	»	109300
» 19.	555	25	»	»	»	128400
Transpt.	2627	25	»	»	»	575700

Dato.	Kjøbt paa Københavns Kvægtorv til			Kjøbt udenfor Kvægtorvet		Samlede Sum ca.
1891.	Rhinen.	Berlin.	Rostock.	Rhinen.	Berlin.	Kr.
	Kvæg.	Kvæg.	Faar.			
Transpt.	2627	25	"	"	"	575700
Marts 25.	339	"	"	"	"	76500
April 2.	524	13	"	"	"	116500
" 9.	523	24	"	"	"	116600
" 16.	606	30	"	"	"	136600
" 23.	563	15	"	"	"	123600
" 30.	555	"	"	"	"	119200
Maj 7.	566	18	"	"	"	133500
" 14.	593	"	"	"	"	127500
" 21.	637	7	"	"	"	151800
" 28.	624	19	"	"	"	146700
Juni 4.	541	"	"	"	"	118600
" 11.	555	24	"	"	"	132400
" 18.	710	35	"	"	"	174400
" 25.	654	45	36	"	"	156600
Juli 2.	348	12	"	86	"	107600
" 9.	374	69	"	"	"	101800
" 16.	347	52	"	"	"	94300
" 23.	276	12	"	"	"	65400
" 30.	207	42	"	"	"	58100
Aug. 6.	183	61	60	"	21	67000
" 13.	182	66	88	"	"	61500
" 20.	147	44	69	"	"	49100
" 27.	152	70	81	"	"	52500
Sept. 3.	131	40	87	"	"	46000
" 10.	159	86	163	"	"	59700
" 17.	151	60	87	"	"	48500
" 24.	136	73	151	"	"	46600
Okt. 1.	207	127	37	"	"	68000
" 8.	207	97	71	"	"	61000
Transpt.	13824	1166	930	86	21	3,393300

Dato.	Kjøbt paa Kjøbenhavns Kvægtorv til			Kjøbt udenfor Kvægtorvet		Samlede Sum ca.
	Rhinen. Kvæg.	Berlin. Kvæg.	Rostock. Faar.	Rhinen.	Berlin.	Kr.
1891.	Rhinen.	Berlin.	Rostock.	Rhinen.	Berlin.	Kr.
Transpt.	13824	1166	930	86	21	3,393300
Okt. 15.	163	134	57	»	»	63500
» 22.	158	96	41	»	»	50300
» 29.	82	96	61	»	»	36300
Nov. 5.	135	94	65	»	»	46700
» 12.	161	98	28	»	»	55000
» 19.	115	93	17	»	»	43600
» 26.	194	121	18	»	1	64000
Dec. 3.	372	113	68	»	»	100300
» 10.	411	57	33	5	20	102500
» 17.	502	45	21	23	»	121200
» 23.	296	17	»	1	20	72700
» 31.	432	24	»	2	24	102000
Ialt	16845	2154	1339	117	86	4,251300

Selv disse Tal angive dog ikke Totalexporten af Hornkvæg fra Kjøbenhavns Kvægtorv til Tyskland for de 11 Maaneder af Aaret 1891, men angaa kun de Dyr, der ere opkjøbte af Tyskerne selv, en Del Kreaturer ere yderligere sendte i Konsignation til de tyske Markeder.

Denne Handel paa Tyskland begyndte allerede saa smaat 1887, men det var da kun engang imellem, at Tyskerne kom, medens de nu ikke udeblive en eneste Uge, som det fremgaar af foranstaaende Oversigt over den ugentlige Export, om end Besøget i Juli, August og September Maaneder er forholdsvis ringe, da Kjøberne i den Tid gaa til Marsken, og Kjøbenhavns Kvægmarked maa derfor stemples som et reelt Exportmarked.

Vor Handel paa Tyskland bestaar navnlig i fede Køer og Tyre, men der exporteres dog ogsaa mange Stude samt en Del Opstaldningskvæg. Berlin er navnlig

et godt Marked for Tyre, medens Rhinlænderne, der ere vore største Kunder, navnlig købe fede Køer. I 1891 have Rhinlænderne ligeledes kjøbt næsten alle de svenske Stude, der ere komne til Kjøbenhavn. Vore Hovedmarkeder i Rhinlandene ere Elberfeld, Dortmund, Essen og Crefeld, især de 3 første Steder, der hver især forhandle ca. 30 à 35000 Kreaturer aarlig. Det er Byer, der ligge i et Fabrikdistrikt med over 6000 Mennesker pr. Kvadratmil. Paa Elberfeld forhandles baade Køer og Stude i rigelig Mængde, medens Dortmund og Essen særlig ere Komarkeder, og til disses Forsyning egner Kjøbenhavns Kvægtorv sig udmærket, eftersom dets naturlige Opland, Sjælland, er et udpræget Mejeridistrikt.

Blandt andre Aarsager til Kreaturtallets Væxt paa Kjøbenhavns Kvægtorv maa vi nævne, at Svenskerne i rigeligere Mængde fremstille Fededyr til Salg her paa Pladsen, efterat den direkte Export fra Malmø til Newcastle er ophørt.

Kommunikationsmidlernes Udvikling i Indland og Udland, den hurtigere Omsætning af Kreaturer, Kreaturproduktionens Stigning herhjemme ere ogsaa medvirkende Aarsager til Kvægtorvets rigeligere Forsyning med Kreaturer.

Hovedmarkederne afholdes om Torsdagen.

Følgende Tabel giver Oplysning om det Antal Stkr. stort Hornkvæg, der til hvert Torsdagsmarked er tilført Kvægtorvet de sidste 2 Aar (1890 og 1891):

1890.				1891.			
Jan. 2.	886,	Juli 10.	792	Jan. 8.	692,	Juli 9.	1027
" 9.	1508,	" 16.	761	" 15.	1220,	" 16.	1069
" 16.	1230,	" 24.	610	" 22.	700,	" 23.	1022
" 23.	1223,	" 31.	706	" 29.	821,	" 30.	689
" 30.	1347,	Aug. 7.	768	Febr. 5.	1307,	Aug. 6.	884
Febr. 6.	1352,	" 14.	755	" 12.	1313,	" 13.	1174

1890.	1891.
Febr. 13. 1266, Aug. 21. 783	Febr. 19. 1333, Aug. 20. 922
» 20. 1194, » 28. 860	» 26. 1211, » 27. 1041
» 27. 1399, Sept. 4. 1184	Marts 5. 1376, Sept. 3. 981
Marts 6. 1118, » 11. 953	» 12. 1487, » 10. 1292
» 13. 1252, » 18. 938	» 19. 1606, » 17. 1425
» 20. 1457, » 25. 956	» 25. 1046, » 24. 1040
» 27. 1335, Oktb. 2. 958	April 2. 1648, Oktb. 1. 1454
April 2. 828, » 9. 1190	» 9. 1598, » 8. 1267
» 10. 1319, » 16. 1234	» 16. 1880, » 15. 1575
» 17. 1183, » 23. 1030	» 23. 1527, » 22. 1447
» 24. 1502, » 30. 812	» 30. 1426, » 29. 1062
Maj 1. 1731, Nov. 6. 970	Maj 6. 1439, Nov. 5. 1064
» 8. 1551, » 13. 1265	» 14. 2139, » 12. 1188
» 14. 1109, » 20. 1070	» 21. 1597, » 19. 1262
» 22. 1528, » 27. 1042	» 28. 1942, » 26. 1062
» 29. 1015, Dec. 4. 1216	Juni 4. 1411, Dec. 3. 1296
Juni 5. 1141, » 11. 1493	» 11. 1293, » 10. 1613
» 12. 1099, » 18. 1408	» 18. 1527, » 17. 1418
» 19. 998, » 24. 444	» 25. 1347, » 23. 594
» 26. 950, » 31. 511	Juli 2. 1039, » 31. 967
Juli 3. 875.	

Angaaende de Klasser af stort Hornkvæg, der fremstilles til Salg paa Kjøbenhavns Kvægtorv, da forholder det sig omtrent saaledes ¹⁾:

1. Tyre. Tyrehandelen er betydelig forøget, mere end fordoblet i de sidste 3 Aar. Medens Tyrene tidligere kun udgjorde ca. 5% af Markedets aarlige Forsyning, udgjorde de i Aarene 1890 og 1891 10 à 12% deraf. De ere i 1891 næsten alle gaaede til Berlin.

¹⁾ Procentangivelserne støtte sig ikke paa nogen foreliggende Statistik, men paa samstemmende Skjøn fra Udvalgsmedlemmernes Side.

2. Store, ældre Stude. Tilførselen af store, ældre Stude er forøget meget betydeligt i det sidste Aar. De stamme næsten alle fra Spølstaldene i Østergetland, og de komme især i Maj og Juni Maaneder, paa hvilke Tider der ikke sjældent har været 250 à 300 Stk. ugentlig paa Kvægtorvet. De gik i 1891 næsten alle til Rhinpreussen. Aaret om udgjøre de c. 8 à 10 % af Kvægtorvets Forsyning.
3. Yngre Stude og Kvier søges mest af Forbrugerne her paa Pladsen. De komme hele Aaret om og udgjøre c. 40 à 50 % af Kvægtorvets aarlige Forsyning. 20 à 30 % ere fede, 10 à 15 % til Fedning.
4. Køer til Slagtning udgjøre c. 25 à 30 % af Kvægtorvets aarlige Forsyning, og de gaa for en væsentlig Del til Tyskland.
5. Lødekøer udgjøre 8 à 10 %.

Det vil heraf blandt Andet ses, at Markedets Karakter er ændret noget i de senere Aar, og at det netop frembyder de Klasser af Hornkvæg i rigelig Mængde, som vore nye Kunder, Tyskerne, søge.

Markedets sandsynlige Fremtid.

Ville vi beskæftige os med dette vigtige Spørgsmaal, maa vi først og fremmest fremdrage Aarsagerne til, at vi have faaet et saa betydeligt Marked paa Tyskland, og vi skulle da navnlig henpege paa følgende Forhold:

1. Først og fremmest ligger Aarsagen i Industriens Udvikling og i Folkeforøgelsen i Tyskland. Folkemængden er i de sidste 5 Aar forøget med 1,06 % aarlig, og da Industrien ved Beskyttelsestolden arbejder under gunstige Vilkaar, er Arbejdernes Levevis forbedret, deres Kjøbeevne og Kjødtrang forøget. Tilvæksten i Folkemængden falder navnlig paa Byerne, enkelte Landdistrikter ere endog gaaede noget tilbage.

I Berlin er Folkemængden steget med 3 % og i de omtalte Fabrikdistrikter i Rhinegnene med mere end 3 % p. A. — Holde vi os til det først angivne, at Folketallet i Tyskland er steget med 1,06 % p. A. eller med andre Ord med c. 500000 Mennesker aarlig, og regne vi, at Kjødforbruget pr. Individ er 50 Pd. aarlig, bliver det et Merforbrug af c. 25 Mill. Pd. Kjød, Tyskland aarlig kræver; og tænke vi os, at de 25 Mill. Pd. Kjød er Oxekjød alene, og at hver Oxe har en slagtet Vægt af 500 Pd., saa kræver Tyskland aarlig et Merforbrug af c. 50000 Oxer.

2. Spiller den høje Korntold i Tyskland en betydelig Rolle; thi den har lagt Landbrugets Tyngdepunkt over paa Kornproduktionen. Kreaturbesætningerne ere fortyndede, fordi de tyske Landmænd kunne anvende Kornet fordelagtigere end til Opdrætning og Fedning af Kreaturer.
3. Tyskland har afspærret for Indførsel af Kreaturer fra flere Lande. Rusland kan saaledes slet ikke indføre Hornkvæg til Tyskland, og Østerrig og Italien kun under visse Indskrænkninger. Fra flere Lande er Indførsel kun tilladt under længere Tids Karantæne. — I Modsætning dertil staa vi med fri Ret til Indførsel uden Karantæne.
4. Endelig havde Tyskland i 1885 og 1889 en daarlig Høst, der paa forskjellig Maade (Export og Nedslagtning) gav Anledning til betydelig Udtynding af Besætningerne, hvilket vil tage flere Aar at gjenoprette, navnlig i Forhold til den voxende Folkemængde.

Som Følge heraf er der under de nuværende Forhold næppe Grund til at frygte for, at vor tyske Kvæghandels Stabilitet ikke skulde være sikker.

Hvad den svenske Import angaar, da er det ikke sandsynligt, at denne bliver ringere; thi med den stærke

Kulturudvikling herhjemme, vil Sverig med de mange vidtstrakte Græsgange stedse faa større Betydning som opdrættende Land for Danmark, og Importen af Ungdyr og magert Kvæg vil derved stige.

De øvrige paapegede Forhold til Kvægtorvets Væxt blive rimeligvis ogsaa bestaaende i lang Tid, saa der er ingen rimelig Grund til at antage, at vort Marked staar for Fald, hvis vi da selv ville gjøre Vort til at støtte det.

En udvidet Kvægtrafik gennem et stort Exportmarked vilde rimeligvis bringe Byen Fordele, der helt vel turde sammenlignes med de Fordele, som Kjøbenhavns Export af Flæsk og Smør medfører. Og Kjøbenhavn frembyder ikke alene, som alt paavist, gunstige Betingelser som Exportmarked for Slagtekvæg, men ogsaa for Ungdyr til Fedning samt for Avlsdyr (Rødt dansk Malkekvæg).

De nuværende Forhold paa Kjøbenhavns Kvægtorv.

Gaa vi ud fra den Forudsætning, hvorunder Kvægtorvet er bygget, at der skal findes tilstrækkelig Staldplads til samtlige fremstillede Kreaturer, saaledes at disse i ugunstigt Vejr lig kunne forhandles fra Staldene, da finder man en skjærende Modsætning mellem Markedets nuværende Størrelse og Markedspladsens Bekvemmeligheder: Der findes paa Kvægtorvet kun ordentlige Stalde til 600 Kreaturer, og kun dette Antal finder altsaa Betingelser for at kunne afsættes fra lukkede Stalde. Da der imidlertid, som vedføjede Oversigt over Markedstilførslen viser, i Aaret 1891 51 Gange var fremstillet flere end 600 Kreaturer, er det indlysende, at Kvægtorvet er aldeles utilstrækkeligt i den Retning.

Oversigt

over de til Kjøbenhavns Kvægtorvs Torsdags-Markeder tilførte Dyr
1890 og 1891 iflg. Oplysninger fra Kvægts. Kontor.

1890:		1891:	
Antal fremstillet Hornkvæg.	Hvor ofte?	Antal fremstillet Hornkvæg.	Hvor ofte?
400—500	1	400—500	0
500—600	1	500—600	1
600—700	1	600—700	2
700—800	6	700—800	1
800—900	5	800—900	2
900—1000	7	900—1000	3
1000—1100	5	1000—1100	13
1100—1200	7	1100—1200	2
1200—1300	7	1200—1300	7
1300—1400	5	1300—1400	5

1890:		1891:	
Antal fremstillet Hornkvæg.	Hvor ofte?	Antal fremstillet Hornkvæg.	Hvor ofte?
1400—1500	3	1400—1500	8
1500—1600	4	1500—1600	5
1600—1700	0	1600—1700	3
1700—1800	1	1700—1800	0
1800—1900	0	1800—1900	1
1900—2000	0	1900—2000	1
		2000—2100	0
		2100—2200	1

Paa dette Forhold bøder det selvfølgelig ikke, at man kan tage baade Kvægtorvets interimistiske Kreaturfolde, der kunne rumme 300 Kreaturer, og Slagtehusenes Stald, der ligeledes kunne rumme 300 Kreaturer, i Brug; thi disse Stalde afgive kun Husly for Kreaturer, de kunne ordentligvis ikke benyttes som Salgsplads. Lægge vi alt Staldrummet sammen, bliver der altsaa ialt Opstaldningsplads til 1200 Stk. stort Hornkvæg, hvilket hidtil har vist sig, men næppe længe vil vedblive at være tilstrækkeligt for det daglige Behov; men det er langt fra tilstrækkeligt til i ugunstigt Vejr at skaffe Husly for alt fremstillet Markedskvæg; i Aaret 1891 var der, som ovenstaaende Opgjørelse viser, 31 Gange fremstillet flere end 1200 Stk. stort Hornkvæg. Er der fremstillet over 1200 Kreaturer, maa en Del altsaa i ugunstigt Vejr enten opstaldes i de ubekvemme Kalvefolde paa Slagtehuset, eller de maa forblive under fri Himmel.

Hertil kommer, at Kvægtorvet er beliggende paa en aaben, meget sludfuld Plads, der er kold, saasnart Efteraars-, Vinter- eller Foraarsvinden rører sig, navnlig naar denne bærer lidt Fugtighed med sig, og vore Kreaturer ere fra Hjemmet vante til Beskyttelse enten i Form af Dækkener eller en lun Stald, navnlig med Hensyn til de

Dyr, der fremstilles paa Kvægtorvet i mere eller mindre fed Tilstand, hvorfor de under de omtalte Forhold paa Kvægtorvet ere meget udsatte for at blive syge. At det ikke er en simpel Formodning, men Noget, der meget ofte sker, har man mange Exempler paa. Landmændene tage meget nødig de Dyr hjem fra Kvægtorvet, der have været de nævnte Forhold underkastede, fordi det er en Kjendsgjerning, at de ikke trives godt den første Tid derefter; og saavel tyske Handlende som de danske Landmænd have ofte udtalt deres Frygt for at købe Opstaldnings- eller Græsningskreaturer, der have været udsatte for Ophold paa Kvægtorvet i kølige, sludfulde Dage.

Stadepladserne ere ogsaa for faa. Der findes normerede Stadepladser til 1080 Kreaturer, medens der i 1891 33 Gange har været fremstillet mere end 1080 Stk. stort Hornkvæg til Salg.

Kvægtorvet trænger altsaa under alle Omstændigheder til en Udvidelse, saavel hvad lukkede Salgspladser som Stader angaar.

Men dernæst er det absolut ugunstigt under de nuværende Markedsforhold at lade Handelen foregaa i de mange spredte Stalde. Dette lod sig gjøre uden væsentlig Gene, da vort Marked i Hovedsagen var et Hjemmemarked, paa hvilket den enkelte Kjøber kun skulde have et meget begrænset Antal Dyr, som han havde Tid til at udvælge og Tid til at handle om, men nu, da Københavns Kvægmarked er blevet et Exportmarked, hvor Enkeltmand ofte gjør et betydeligt Indkjøb, er det en helt anden Sag. Kjøberen maa hurtigt kunne skaffe sig et Overblik over de fremstillede Dyr, og han maa til enhver Tid kunne holde Øje med Handelens Gang overalt paa Markedspladsen, saa han bestandig, netop i det belejlige Øjeblik, kan indfinde sig hos den Sælger, han ønsker at handle med, f. Ex. saasnart en anden Handelsmand forlader denne; og Sælgeren maa ligeledes bestandig kunne holde

Øje med Køberens Bevægelser for derefter at lægge sin Plan; og disse Fordringer kunne aldeles ikke ske Fyldest i mange smaa Stalde, hvori Dyrene tilmed ere vanskelige at bedømme. — Derfor foretrækker saavel Køber som Sælger at lade Handelen foregaa i det Frie, naar Vejret blot nogenlunde tillader det, og saavel Mennesker som Dyr blive derfor ofte udsatte for at blive syge og Dyrene tillige for Værdiforringelse paa Grund af daarligt Udseende.

Hvad der iøvrigt strax falder i Øjnene som uheldigt ved Kvægtorvets Indretning er Markedets Splittelse, Kreaturmarkedets Deling ved Faarefoldene og Kontorerne, Faaremarkedets Deling ved Kalvefoldene og de mange brede Gader og Fortov. Da det netop foran er paavist, hvad Betydning det har baade for Køber og Sælger bestandig at have frit Overblik over Markedet, behøver det Uheldige i Markedets Splittelse ingen yderligere Forklaring. Med Hensyn til dette Punkt skulle vi iøvrigt henvise til den foran gjengivne Skrivelse fra Kreaturkommissionærerne (Side 12).

Hvorlænge de tyske Opkøbere ville udsætte sig for disse Forhold, er vist et stort Spørgsmaal, og de have Alle udtalt deres Misbilligelse af de nuværende Forhold og deres Sympathi for Kvægtorvets Overbygning. Deres indkjøbte Dyr staa lige for en lang og besværlig Rejse, hvor de kunne trænge til al den Modstandskraft, de under normale Forhold ere i Besiddelse af, og Handelsmændene ere hjemmefra vante til, at Handelen foregaar i lukkede Salgshaller, hvor det ugunstige Vejrlig hverken faar Indflydelse paa Mennesker eller Dyr; der er lukket Markedshal saavel i Berlin som i Elberfeld, Dortmund, Essen, Crefeld og Hamburg. Og de tyske Handlende ere vel værd at holde paa; thi 1) købe de jo henved 20000 Kreaturer aarlig paa Københavns Kvægtorv, 2) ere de solide Købere, de sælge selv de indkjøbte Kreaturer paa Hjemme-

markederne, og ere altsaa ikke Spekulanter i Ordets egentlige Forstand; thi paa Grund af deres indgaaende Kjendskab til Forholdene i deres Hjemstavn forkjøbe de sig ikke let, og saa ere de kontante Betalere og omsætte som omtalt c. 400000 Kroner aarlig i Kjøbenhavn.

Se vi hen til den svenske Import til Kjøbenhavns Kvægtorv, da er den ogsaa værd at ofre Noget paa, den beløber sig til c. 20000 Kreaturer aarlig, hvilket repræsenterer en betydelig Indtægt for Kjøbenhavns Kvægtorv, og desuden bringer den mange andre Fordele til Byen i Form af forøget Dampskibstrafik og meget Andet, som det ikke er nødvendigt for os at fremhæve. Endvidere er et Marked gjerne regelmæssigere i Omfang, jo større Oplag det kan gjøre Regning paa; Tilfældighederne i Tilførselen udjævne da hinanden, og for vort Marked paa Tyskland er det ikke uden Betydning, at de tyske Opkøbere kunne gjøre Regning paa en stadig stor og regelmæssig Tilførsel. Byde vi ikke Svenskerne gunstige Markedsforhold, er den Tid næppe fjærn, da de selv etablere et Exportmarked i Malmø, og det var Byen Kjøbenhavn ikke tjent med.

For Englandshandelens Vedkommende vil en Forbedring af Kvægtorvsforholdene i Kjøbenhavn ogsaa kunne faa den største Betydning. Vel er denne Handel ikke i Øjeblikket ret stor; men ved en Ændring af Konjunkturerne i England vil den atter kunne tage Opsving uden derved i nogen væsentlig Grad at derangere Markedet for de tyske Opkøbere, der som anført navnlig bruge fede Køer og Tyre, der ikke ere søgte Varer i England. Og en Bedring af Kvægtorvsforholdene vil i dobbelt Henseende kunne faa Betydning for Markedet som Exportmarked til England; dels er nemlig den direkte Dampskibsfart fra Malmø over Landskrona og Helsingborg til England med Kreaturer, som man satte igang 1882, da vi af formentlige Lungesygehensyn afbrød den svenske Kvægtrafik, som indtil da væsentlig var gaaet over Kjø-

benhavns Kvægtorv til England, nu opgivet, og ved nogen Anstrængelse fra vor Side — navnlig ved Dampskibsløstelser og ved gode Forhold paa Kjøbenhavns Kvægtorv, saa at det bliver et stort og søgt Exportmarked — vil man muligvis atter kunne drage en væsentlig Del af den sydsvenske Kreaturtrafik til England til, ligesom tidligere, først at prøve Kjøbenhavnsmarkedet; — og dels maa forbedrede Forhold paa Kvægtorvet anses som aldeles nødvendige for vore egne Dyr, der skulle sendes til England, hvilket stærkt fremgaar af følgende Indlæg i Sagen fra Docent Bruun-Pedersen af 25. Novbr. 1891.

«Ved beh. Skrivelse af 17. ds. har det til «Behandling af Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden af Kvægtorvets Forsyning med overdækkede Stadelpladser» af det kgl. danske Landhusholdningsselskab nedsatte Udvalg begjæret mit Skjøn i Sagen med særligt Hensyn til vore Exportforhold.

Saaledes foranlediget skal jeg hermed tillade mig følgende Bemærkninger:

Allerede fra et almindelig humant Stade betragtet forekommer Hensigtsmæssigheden af den nævnte Foranstaltning mig at være umiddelbart indlysende. Under Nutidens Husdyrhold have Kreaturerne gennemgaaende en langt finere og tyndere Hud- og Haarbeklædning og følgelig ogsaa en langt større Ømtaalighed imod Vejrligets Omskiftelser, end Tilfældet var med tidligere Tiders Markedskreaturer. Men i samme Grad, som vi under Brugen af Dyrene berøve dem deres naturlige Beskyttelsesmidler, øges vor moralske Forpligtelse til at holde dem skadesløse ved Beskyttelsesmidler af anden Art.

At nu Kreaturer (Kvæg) ved at staa bundne til Pletten paa en saa godt som fuldstændig aaben og ubeskyttet Plads fra Morgen tidlig til henad Aften maa lide en ikke ubetydelig Del, kan næppe omtvistes;

og det beror kun paa Omstændighederne i de enkelte Tilfælde, hvor nær man i denne Henseende kommer Grænserne for det (efter Loven) Tilstedelige.

Det kan allerede være drøjt nok for Kreaturerne om Sommeren mange Timer itræk at være udsatte for Solvarmen, især naar de ved en forudgaaende Marsch ankomme til Markedet i ophedet Tilstand. Men de lide uden Sammenligning mere i de sludfulde kolde Efteraars- og Vintermaaneder. Størstedelen af Markedskreaturerne have da i længere Tid slet ikke været ude af Hjemstedets Stalde; en Del af dem ankomme ofte i stærkt ophedet Tilstand som Følge af anstrængende Marsch paa glatte Veje; og en anden Del — endelig — komme fra aldeles overhede Bærmestalde i Byen og dens Omegn.

Hvilken Indvirkning det maa have paa disse, ofte af Varme dampende Dyr, at blive henstillede i en 8—9 Timer paa de aabne Stadepladser uden mindste Læ imod Kulde, Blæst, Regn og Sne, behøver ikke nærmere at udvikles. Og det er forstaaeligt, om en enkelt Creaturejer foretrækker at sælge sine til Markedet førte Kreaturer for en hvilken som helst Pris, fremfor at tage dem hjem igjen og løbe Resikoen for de forskjellige Sygdomme, der kunne resultere af Opholdet paa Markedspladsen under de før omtalte Forhold.

Men ogsaa betragtet fra vore Handelsinteressers Standpunkt, forsaavidt angaar Kreaturudførselen til Udlandet, maa Kvægtorvets Forsyning med overdækkede Stadepladser efter mit Skjøn anses for overordentlig hensigtsmæssig.

Langt det største Antal af vore Exportkreaturer herfra Kjøbenhavn og nærmeste Omegn til Udlandet komme direkte fra Kvægtorvet og have altsaa umiddelbart før Afsendelsen herfra været udsatte for Paavirk-

ninger af anførte Slags, der i uheldigt Fald kunne blive ligesaa mange Lejlighedsaarsager til Sygdomme hos Kreaturerne, hvilke Sygdomme som Regel først ville komme til Udbrud, efter at Kreaturerne ere komne paa Rejse.

Den overvejende Del af Kreaturexporten her fra Kjøbenhavn gaar vel nu for Tiden til Tyskland og bliver ikke dér Gjenstand for en saa skrupuløs Iagttagelse med Hensyn til Sundhedstilstand, som Tilfældet er med vor Kreaturindførsel i England. Men der er dog ingen Tvivl om, at Indførsel af Kreaturer i syg eller stærkt forkommen Tilstand til Tyskland ogsaa dersteds omsider vil kunne svække den ønskelige Tillid til vor Kreaturbestands gode Sundhedstilstand og derved skade vor Kreaturomsætning med dette Land. I England vil Tilførselen af saadanne Kreaturer herfra Landet i heldigste Fald afgive et velkomment Vaaben for den i England imod al fremmed Kreaturindførsel raadende Opposition.

I den Tid, jeg har forestaaet Sundhedseftersynet af de herfra Kjøbenhavn til England udførte Kreaturer, har jeg derfor ogsaa i de berørte Forhold paa Kvægtorvet stedse set et Moment, der hjalp med til at voldgive det til Stillingen knyttede store Ansvar til Tilfældets Luner.

Allerede ved Cirkulæret af 2. Juli 1870 — altsaa førend der endnu existerede nogen Lov for det Offentliges Tilsyn med Udførselen af Kreaturer herfra Landet — søgte Indenrigsministeriet at hindre, at noget sygt Kreatur blev indladet (til England), og at værne om Opretholdelsen af Kreaturerne gode Sundhedstilstand under Overrejsen. Og ved mangfoldige andre Bestemmelser ere dertil sigtende Foranstaltninger senere blevne paabudne og deres Overholdelse strængt indskærpet. Exempelvis skal jeg i saa Henseende

blot minde om, at det er paabudt, at hvor der ikke haves noget Rum til Opstaldning af Kreaturerne paa Indskibningsstedet i den kolde Aarstid, skal Indskibningen foregaa straks efter, at Sundhedseftersynet er foretaget (Bekjendtgj. af ²⁸/₈ 1890); og endvidere at det er paalagt Dyr lægerne, under Trudsel om Straf-ansvar, ikke at lade noget Middel til at forvisse sig om Beskaffenheden af Kreaturerne Sundhedstilstand uanvendt (Cirk. af ¹/₆ 1889). Men Nyttens af alle disse Forskrifter turde uformodet let kunne vise sig illusorisk, hvad Exporten fra Kjøbenhavn angaar, dersom man — saa at sige planmæssigt — vil vedblive at udsætte Exportkreaturerne for saadanne Paa-virkninger, som kunne flyde af et længere Ophold i Vintertiden paa en Markedsplads, hvis Stædepladser ikke ere overdækkede, og umiddelbart før Kreaturerne afgaa til Udlandet.»

Som det vil bemærkes, have vi hidtil udelukkende holdt os til Omtalen af stort Hornkvæg, men Kalve- og Lammehandelen paa Kjøbenhavns Kvægtorv er ogsaa meget stor og betydningsfuld for Byen. Ifølge Oplysninger, modtagne fra Kjøbenhavns Kvægtorv, er der til dette i de forløbne Aar tilført følgende Antal Kalve:

Aar.	Tilførsel af Kalve.	Aar	Tilførsel af Kalve.
1879	793	1886	38576
1880	24729	1887	37901
1881	28151	1888	40634
1882	25681	1889	39877
1883	30311	1890	38657
1884	32213	1891	37168
1885	35089		

Paa Faarene har man ikke fra Kvægtorvet modtaget nøjagtige Tal, men iflg. indhentede Oplysninger maa man antage, at der forhandles 80—100000 Stkr. Faar aarlig.

De Hovedbetragtninger, der ere gjort gjældende for Handelen med stort Hornkvæg, gjælde selvfølgelig ogsaa for Lamme- og Kalvehandelen, og vi skulle her kun henlede Opmærksomheden paa, at det absolut maa betragtes som et stort Savn, og at det er en Ulempe, der ofte er følt, at saavel Faare- som Kalvefoldene ere spredte, Lammefoldene ere delte ved Kalvefoldene, og disse ere fordelte i 4 isolerede Bygninger.

Efterat de nu omtalte Oplysninger vare samlede, bleve Magistratens Delegerede, d'Hrr. Raadmand Wassard og Justitsraad Schou, ved Skrivelse af 23. Januar 1892 indbudne til yderligere Forhandling om Sagen, som førtes gennem en Række af Møder, hvorved man naaede til en gjensidig Forstaaelse i alle væsentlige Punkter med Undtagelse af de finansielle, idet Magistratens Repræsentanter mente at maatte forbeholde denne, hvis det viste sig absolut nødvendigt, at maatte forhøje Stadepengene, medens Udvalget paa 1 Medlem nær fastholdt og fremdeles fastholder vor Opfattelse af, at Kommunen har et fordelagtigt Aktiv i selve Kvægtorvet, og at en Udvidelse derfor ikke kan begrunde en Stigning i Afgifterne. Vi have gennem Magistratens Delegerede søgt at faa Kvægtorvets Regnskaber udleverede, for at vi ad denne Vej kunde begrunde vor Formodning; men det er ikke lykkedes os at erholde disse. Det Brudstykke af et Regnskab, vi modtog, afkræftede ikke vor Formodning, naar der udelukkende ses hen til Kvægtorvets Regnskab; thi de med dette forbundne Anstalter: de offentlige Slagtehus, Kjødkontrollen og Destruktionsanstalten, og de af disse foranledigede

Underbalancer kunne ikke med Rette belastes Kvægtorvet, og særlig ikke jo mere dette gaar over til at blive et Exportmarked.

1. Da Kvægtorvet, som foran vist, er aldeles utilstrækkeligt, idet der er Mangel paa Stadepladser, hvoraf der kun findes 1080 ordentlige, medens Kvægtorvet som Regel er tilført flere Dyr paa de ordinære ugentlige Markedsdage, og de interimistiske Stadepladser, hvoraf der findes 600, ere meget mangelfulde og endda undertiden ikke yde tilstrækkelig Plads; da der er Mangel paa Staldsalgspladser, hvoraf der kun findes 600 Stkr., medens der ifølge Kvægtorvets oprindelige Plan skal være saamange, at samtlige fremstillede Kreaturer i ugunstigt Vejr kunne forhandles derfra; da der ikke er tilstrækkelige ordinære Opstaldningsrum for de Kreaturer, der ønskes overnattede paa Kvægtorvet, idet der kun findes 600 Opstaldningspladser paa selve Torvet samt 300 i Slagtehusenes Stalde, foruden en rent foreløbig, mangelfuld Træstald til 300, som vi ikke kunne tage med i Betragtning, da den ikke kan være beregnet paa at blive staaende i længere Tid, — og Kunderne desuagtet have erlagt samme Afgift, hvad enten de have været henviste til de ordinære eller til mangelfulde Lokalteter, og derfor ofte — tiltrods for de interimistiske Bestræbelser for at afhjælpe forhaandenværende Savn — have havt Grund til at beklage sig,
2. da Kvægtorvets Splittelse ved de i Midten henlagte Faare- og Kalvefolde og ved Kreaturkommissionærernes Kontorbygninger i høj Grad skader Om sætningen,
3. da Handelen i smaa Stalde, som paavist, under de nuværende større Handelsforhold med Enkeltmands større Indkjøb er uheldig,

4. da Faaremarkedet ved Kalvefoldene er delt i to fuldstændig adskilte Afdelinger,
5. da Kalvemarkedet er splittet i 4 separate Bygninger, hvorved al Oversigt over Udbudets Størrelse og Kvalitet og Handelens Gang tabes saavel for Sælger som Kjøber,
6. da den aabne Kvægtorvsplads er i høj Grad sludfuld og kold,
7. da Alt, som paa vist, tyder paa, at den stærkt stigende Tilførsel, Kjøbenhavns Kvægtorv har havt i de senere Aar, vil kunne fæstnes eller endog forøges, naar Kvægtorvsforholdene ordnes paa en fyldestgjørende Maade, og Markedet derved konsolideres baade som et rigelig forsynet Marked til Hovedstadens eget Behov og som et virkelig stort Exportmarked ikke alene for Slagtekvæg og Kvæg til Fedning, men ogsaa for Avlsdyr for Danmark og det sydlige Sverig med deraf flydende væsentlige Fordele for en stor Del af Kjøbenhavns Forretnings- og Næringsveje,
8. og da endelig den uundgaaelige Udvidelse af det nuværende System med særlige Smaastalde og aabne Stadepladser vil medføre en meget betydelig Udgift, uden at der dog derved opnaas et blot nogenlunde tilfredsstillende Resultat,

saa skal man tillade sig at fremkomme med nedenstaaende Forslag, ved hvilke man har taget væsentligt Hensyn til den finansielle Side af Sagen og til Arealets Størrelse og kun foreslaaet Ændringer i det Bestaaende, hvor dette vil være en afgjort Hindring for Gjennemførelsen af aldeles nødvendige Foranstaltninger:

1. En overdækket Salgshal med Stadeplads til omtrent 2500 Stykker stort Hornkvæg. — Stadepladserne maa være forsynede med Fodrings- og Vandingsindretning. saa de tillige kunne benyttes til Staldplads. — Salghallen maa iøvrigt være saaledes konstrueret, at den

yder en saa fri Oversigt som muligt, og ved gennemløbende eller tværløbende Gange maa den lette de Handlende at kunne følge Markedets Gang. Salgshallen maa være forsynet med rigeligt Lys, men dog samtidig frembyde saa lune Stadelpladser, at Kreaturerne ikke i kolde Perioder udsættes for at trykkes af Vejrligets barske Indflydelse, og blandt Andet maa derfor Siderne være opførte af Murværk. Der maa kunne tilvejebringes en fyldestgørende Ventilation. Til Kommissionærernes Brug maa Hallen paa passende Steder være forsynet med de nødvendige Boxe til Kontorforretninger (Afregning).

2. En overbygget Plads til omtrent 8000 Faar. Det anses ønskeligt, at den ene Ende af den ovenfor omtalte store Hal anvendes hertil. I hvert Fald maa Faarene placeres saa nær ved denne, at Handelen ikke i væsentlig Grad besværes ved Afstanden.
3. En saavidt muligt samlet Salgsplads med Folde for omtrent 800 Kalve, hvilken Plads ogsaa bør være nær beliggende ved den overbyggede Øxnehal eller om muligt inddrages under denne. Opmærksomheden henledes paa, at Ordningen af denne Kalvesalgsplads om muligt indrettes saaledes, at den, hvis det senere viser sig ønskeligt, paa andre ugentlige Torvedage kan benyttes som Svinefolde for et Svinemarked.
4. Kontorbygningerne for Kreaturkommissionærerne foreslaas fjernede, da de formentlig ville være en Hindring for Opførelsen af en overbygget Hal og tilmed ere mindre heldige; men samtidig skulle vi udtale, at der fra nogle Kreaturkommissionærer er yttret Ønske om at kunne erholde faste Kontorer paa Kvægtorvspladsen.

Kjøbenhavn, d. 4. Marts 1892.

J. C. la Cour. A. Ch. Andersen. W. Juul.
 Chr. Thede. Peter Aug. Mørkeberg.

Meddelelse

om

udenlandske Torveforhold

ved

Inspektør W. Schou.

Paris.

Som i saa mange andre Henseender er denne By ogsaa i Ordningen af Torve- og Markedsforhold gaaet i Spidsen og har været et Forbillede, thi fra Arilds Tider er der foregaaet Handel med Næringsmidler paa Stadens offentlige Pladser, medens den første Begyndelse til et fast Marked stammer fra den 9de Novbr. 1785, da der af Ludvig den 16de befaledes, at der paa den nedlagte Cimetière des Innocens skulde opføres et Torv for Grøntsager, som dog indtil 1813 kun bestod af transportable Smaahuse, der da maatte gjøre Plads for en Træbygning, som blev staaende, indtil de nuværende *Centralhaller*, hvilke oprindelig skylde Napoleon den 1ste deres Tilblivelse, afløste den. Dog blev dette uhyre Komplex af Bygninger, som nu udgjør Paris' en gros-Torv, først endelig fuldført 1877.

I det samme Tidsrum er der overalt i Paris indrettet *dækkede Torvehaller for Detailhandelen* i de forskellige Kvarterer, saaledes at Udviklingen af den store og den lille Torvehandel er foregaaet jævnsides, og Administrationen har sørget for at holde Skridt med Byens enorme Tiltagen i Størrelse, saaledes at der i dette Øjeblik i det egentlige Paris, æ: Byen indenfor Enceinten, ikke findes noget Torvesalg, som foregaar under aaben Himmel.

Der skal ikke her gives nogen detailleret Beskrivelse af de noksom bekendte Centralhaller, »le ventre de Paris«, som de træffende ere kaldte, baade af Hensyn til deres Funktion og til deres Beliggenhed, men kun erindres om, at de ere opførte med en Bekostning af 60 Millioner Francs, omfatte 14 Pavilloner, som dække et Fladerum af 87,790 $\square$ Metre foruden Gader og Holdepladser (Bilag 1 viser en Grundplan af de forskellige Pavilloner), og ere beliggende i Hjertet af den gamle By imellem de store Boulevarder og Seinen, dog uden at berøre nogen af disse Kommunikationens Hovedaarer.

Og her møde vi da Hallernes svage Punkt. Under samtlige Pavilloner i Kjælderne (les reserres) findes, indelukket bag svære Barrierer og dækket med særegne Tage en Jernbane, som imidlertid aldrig noget Tog har kjørt paa. Uden at gjøre Nytte har den ligget hen og vil ligge saaledes hen til evig Tid. Man havde havt i Sinde at forbinde Hallerne med Paris' Ringbane ved Hjælp af en underjordisk Jernbane, som i allerhøjeste Grad vilde have lettet Transporten; men hvad enten nu dette Projekt har mødt tekniske Vanskeligheder, eller Udgifterne have afskrækket, saa er den underjordiske Jernbane i Hallerne forbleven uden Fortsættelse, og de uhyre Varemasser, som med Banerne ankomme til Paris for at skulle sælges i Hallerne, maa transporteres dertil paa Vogn, med Omkostninger, der Aaret rundt beløbe sig til enorme Summer, og Hallerne maa saaledes vedblivende undvære en af de væsentligste Betingelser for i Virkeligheden at kunne kaldes Centralhaller, thi for hver Dag, der gaar, blive Udsigterne til en Forbindelse mellem Hallebanen og Landets Jernbanenet ringere.

Som bekendt forsælges i Halles Centrales en Mængde Varer en gros ved offentlig Auktion, og det ikke alene til Forbrug i Paris, men ogsaa til Export,

navnlig til England (det angives, at det kun er Æg, som gaa uden om Hallerne), medens det dog ikke maa over-
ses, at de tillige og stærkt benyttes som *Detailudsalgssteder*. Af Politipræfekten ansættes de saakaldte *Facteurs*, som, efterat have stillet Kaution, ere de privilegerede Mellem-
mænd imellem Kjøber og Sælger. De bære Ansvar lige-
overfor begge, erholde en tariffmæssig Godtgjørelse og
hæve Afgifter til Stat og Kommune af de af dem solgte
Varer. De ere derhos forpligtede til at føre fuldstæn-
digt Bogholderi, hvori enhver Omsætning skal indføres,
og de maa kun forhandle de Arter af Varer, som deres
Koncession hjemler, og maa kun sælge à la criée. Dog
maa det bemærkes, at denne Forpligtelse ikke mere
overholdes for alle Slags Varer og haandhæves kun
strængt med Hensyn til Kjød, Fisk, Smør og Fjerkræ.
Overhovedet har det tvungne Salg ved Auktion sine
store Vanskeligheder og er ikke yndet hverken af Kjøber
eller Sælger, hvad der ogsaa ses deraf, at Antallet af
Facteurs ikke er steget synderlig siden Hallernes Aab-
ning, medens Antallet af frie Mellemhandlere nu er 6
Gange saa stort som dengang, og det skjøndt det ved
Dekret af 22de Januar 1878 er bestemt, at Erhvervet
som *Facteur* er frit for enhver uberygtet Mand, der
stiller 10,000 Fres. i Kaution, og som aflægger den be-
falede Ed.

Som ovenfor nævnt er der ved Siden af dette
store Anlæg, som væsentligst er bestemt for Handelen
en gros, taget alt muligt Hensyn til *Detail-Torvehandelen*,
og Udviklingen er da gaaet for sig paa den Maade, at
Kommunen enten selv har opført de fornødne Bygninger,
som den selv administrerer (*Marchés régis par l'Admi-
nistration*) eller den har givet Privatpersoner Koncession
for 50—80 Aar til paa egen Bekostning at bygge en
Torvehal, hvori der udlejes Pladser efter en fastsat

Tarif, medens der betales en aarlig Afgift til Byen (*Marchés concédés*), og endelig findes der nogle Torve, som ikke staa i nogen direkte Forbindelse med Administrationen, der indskrænker sig til at paase, at Orden og Renlighed overholdes (*Marchés tolérés*). Byen har Ret til at købe disse Torveetablissementer og til at lukke dem efter en vis Opsigelsesfrist.

Af *Marchés régis* par l'Administration findes 21, som ere fordelte saavel over den egentlige By som i Forstæderne*).

Marchés concédés ere 24, ogsaa spredte over By og Forstæder. Det er ingenlunde Installationer af lavere Rang, som saaledes ere anlagte af Private; der findes tværtimod imellem dem nogle af de største Anlæg, som f. Ex. Temple og *Marché St. Honoré*.

Af *Marchés tolérés* findes 4, hvoraf to paa meget centrale Pladser, nemlig *Marché d'Aguesseau*, tæt ved Madeleinekirken, i en stor Gaard ved Rue Royale og *Marché de Rochefoucauld* ved Notre Dame de Lorette; men de ere alle gammeldags og brøstfældige.

De allerfleste af de bedækkede Torvehaller ere i Lighed med Halles Centrales opførte af massive Undermure med Tag af Jern og Glas, og som Typer kan henvises til *Marché St. Honoré*, *St. Germain* og Temple i Julius Hennicke: Mittheilungen über Markthallen in Deutschland, England, Frankreich, Belgien und Italien, Berlin 1881 Pl. XII, og til *Marché St. Germain* par L. Bruyère og endelig til Bilag 2, som giver *Marché St. Honoré* i yderligere Detail.

En egen Konstruktion af Torvehaller er den, som er bragt i Udførelse ved Avenue des Gobelins og som

*) I selve Byen ere alle Torve overdækkede, medens der i Forstæderne endnu hist og her findes et aabent Marked.

meget anbefales paa Grund af den Lethed, med hvilken Kontrol og Opsigt kan udøves. Den bestaar af en enkelt Bygning omtrent af denne Form med Inspektionskontor og Kontrol i Midten.

Bygningen er derhos ret billig. Det bemærkes her, at de Kjældere, som paa mange Steder ere lagte under Detailhallerne, af alle Vedkommende erklæres for unødvendige.

Opmærksomheden henledes særlig paa en Art af let Overdækning, som forener Prisbillighed med et elegant Ydre, og som i den seneste Tid er bragt i Anvendelse ved Paris' forskellige, hidtil aabne *Blomstertorve*. I Bilag 3 vises et saadant Torv paa Place de la République. Det er at formode, at en saadan eller lignende Construction med Fordel vilde kunne anvendes her i Kjøbenhavn.

De egentlige Torvehaller ere overalt indrettede omtrent efter samme Plan, nemlig med Boder og mellem-liggende Passager. Der forhandles de almindelige Torve-artikler i alle Haller, dog findes der i nogle desforuden ogsaa Udsalg af Husholdningsgjenstande, Alenvarer og Klædningsstykker, medens andre udelukkende ere bestemte for en Specialitet, saaledes Temple*) for brugte Klædningsstykker og lignende Marskandiservarer.

Det er indlysende, at der for Benyttelsen af de forskellige Installationer maa betales, og det er da ogsaa saaledes, at der svares *Afgifter* af enhver Benyttelse af Torvene og af Hallerne, i den Grad, at endogsaa den

*) Se J. Hennicke: Mittheilungen Pl. 14.

blotte Stadeplads eller Retten til at holde nogle Timer paa Torvet under aaben Himmel med en fraspændt Vogn belægges med en ret klækkelig Afgift.

For de fleste Boders Vedkommende sker Bortlejningen paa den Maade, at den ældste Lejer paa Pladsen har Fortrinsret til en ledig Bod, en Ret, som han dog skal benytte sig af inden 3 Dage. Indfinder der sig ingen Ansøger af denne Art, bortlejes den til den, som findes først paa Listen over Ansøgere om ledige Pladser. Af saadanne Ansøgere findes der som oftest et betydeligt Antal. Bliver en Plads ikke benyttet i 8 Dage, taber Lejeren sin Ret, selv om Lejen er erlagt. Ligeledes erholder Ingen et Udsalgssted, som har et saadant andensteds, og maa derhos kun handle med de Varer, som ere nævnte i Lejekontrakten.

Prisen paa de forskellige Boder og Pladser er naturligvis saare forskjellig efter Torvets Beliggenhed, Pladsens Størrelse og Beskaffenhed og den Vare, som forhandles. Paa de Torve, som administreres af Byen, variere Afgifterne for en Plads pr. Dag imellem 10 Cent. og 1 Frc. 50 Cent.

Den sidste Pris betales for Slagterbutikker, der overalt erlægge de højeste Afgifter. I Centralhallerne stiger Betalingen for en Slagterbod med Handel en gros og en detail til 4 Frc. pr. Dag. Paa den anden Side er Tarifen i den Grad detailleret, at der er Taxt for Forhandlingen af Indvoldene af en Oxe (10 Cent.) eller «for den Plads, som indtages af en Oxetunge og et do. Hjerter eller en Samling af 5 Hjerner og 2 Nyrer (5 Cent.)».

Den samlede Indtægt af Torvehandelen i Paris udgjør saaledes en væsentlig Post i Stadens Budget, og der haves saaledes for et Aar

Indtægt:

1. En gros Salg	5,407,000	Frcs.
2. Pladsleje i Centralhallerne	1,245,000	—
3. Lejeafgifter i de andre Torvehaller	1,611,710	—
4. Vejeafgifter	1,131,000	—
5. Afgifter af Kjøretøjer	233,336	—
6. Andre Indtægter	429,000	—

10,057,046 Frcs.

Herimod staar

Udgift:

1. Lønninger til Embedsmænd under Seinepræfektoren	452,277	Frcs.
2. Do til do. under Politipræfektoren	386,400	—
3. Belysning	86,000	—
4. Bygningers Vedligeholdelse	106,000	—
5. Øvrige Administrationsudgifter	91,000	—

1,121,677 Frcs.

hvilket giver et *Indtægtsoverskud* af . 8,935,369 Frcs.

Hertil maa yderligere lægges ca. 2 Millioner Frcs., som svares i Afgift af de ved Hallerne ansatte Facteurs, Dragere o. s. v.

I Lighed med hvad der er Skik i alle lignende Forhold i Frankrig er ogsaa Torvehandelen Gjenstand for en saare vidtgaende *Administration*, som ikke alene bekymrer sig om Inddrivelse af Afgifter til Stat og Kommune og Overholdelse af Orden og Renlighed, men som blander sig i den mindste Detail, bestemmer Tid for enhver Forretnings Begyndelse og Ophør, giver Bestemmelser for Indpakning, Ophængning, Sønderdeling og

Markering, bestemmer Taxt for Plukning af Duer og Høns, ja ansætter Compteurs-mireurs o: Æggekickere, Folk, som skulle skjønde, hvorvidt Æg ere friske eller ikke, og paabyder, at de, som handle fra aaben Plads, skulle af bestemte Entreprenører leje Smaahuse efter en vedtagen Model (Baraques Collet), se vedføjede Tegning.

Ja Administrationen standser end ikke ved Virksomheden paa selve Torvene, men tager sig endog paa det Alvorligste af *Handelen i Gaderne*, idet den bestemmer, at den ambulante Torvehandel, som drives af de saakaldte Marchands des quatre saisons, ikke maa nærme sig en Torveplads paa 100 Metres Afstand, at den Handlende skal følge en bestemt Route og ikke holde stille i Gaderne. Disse Bestemmelser have navnlig til Hensigt at samle den ambulante Handel om de fattigere Kvarterer, hvor Beboerne kun have liden Tid og Lejlighed til at besøge Torvene, thi naar de omvankende Handlende maatte følge deres Lyst, foretrække de ofte at besøge de mere velhavende Kvarterer, hvor Handelen gaar bedre fra Haanden. Ogsaa denne Slags Omsætning er belagt med Afgifter

En Bestyrelse af den Natur vilde formentlig hurtigt og sikkert dræbe al Virksomhed andetsteds end hos en Befolkning, der igjennem Slægter er vant til at styres paa saadan Maade, og som ved enhver indtræffende Vanskelighed ser sig om efter en Regjeringsbestemmelse, som skal give Løsningen, medens den paa samme Tid har en saa skjæbnesvanger Tilbøjelighed for Forandring af Regjeringsform.

Brüssel.

Da denne By saavidt muligt søger at gjøre sig til en Kopi af Paris i formindsket Maalestok, saa ere ogsaa dens Torveforhold nøjagtigt ordnede efter den franske Skabelon med en Centralhalle, hvor der sælges ved offentlig Auktion om Morgenens og længere op ad Dagen en detail og med en Del dækkede Torvehaller, spredte om i Byen, medens Efterlignelsen dog ikke har kunnet føres saa vidt, at der jo ikke endnu findes adskillige udækkede Torvepladser. Det franske System med en Administration, der forgrener sig ud i den yderste Detail, og de dertil hørende ikke ubetydelige Afgifter er selvfølgelig ogsaa gennemført i Brüssel.

Indtil Begyndelsen af Halvfjerdserne havde Brüssel kun et bedækket Torv *Marché St. Madeleine* (se J. Hennicke: Mittheilungen über Markthallen Pl. 16), der paa Byens Bekostning er opført 1848 af Cluysenaar. Skjøndt ikke stort og heller ikke udstyret med særlig Pragt yder det dog en Torvedag et højt interessant Skue. Hallen ligger i Rue de la Madeleine og bliver begrændset af 3 Gader, men da Terrainet har en meget stærk Stigning, saa har man som Følge deraf maattet indrette Bygningen saaledes, at der i Rue St. Jean maa stiges 17 Trin ned for at naa til Gulvet i Hallen, medens man fra de andre Gader kan gaa lige ind i den. Hele Bygningen har et Fladerum af 15,442 □ Fod. I Midten et frit Rum uden Boder, saa at der her anbringes Varer frit opstablede som paa et almindeligt Torv. Rundt om Hallen et Galleri, der ligger i lige Højde med den nævnte Rue St. Jean, og hvor der navnlig sælges Blomster, Vildt, Fjerkræ og Bøger. Hovedadgangen, i hvilken er anbragt 6 Slagter-Butikker, er i Rue Duquesnois.

Anlægget drives paa den Maade, at det hvert

trede Aar bortforpagtes til den Højstbydende, saaledes at han erholder Ret til Udlejning af de enkelte Boder og Pladser — sædvanlig maanedsviis — men er forpligtet til ikke at overskride en Tarif, som er opslaaet i Hallen.

I Hallen selv findes 160, paa Galleriet 105 Pladser. Under Bygningen findes Kjældere til Opbevaring af Varer. Der kan sælges alle Slags Torvevarer med Undtagelse af Kjød, som kun forhandles fra de nævnte 6 Butikker, medens den egentlige Kjødhandel gaar for sig fra en dækket Plads imellem Rue de Chair og Rue du Marché aux herbes, som i Virkeligheden er en høj Stueetage i et Hus, der ligger imellem de nævnte Gader. Torvet kaldes *La Grande Boucherie*.

Politibestemmelserne om Torveforholdene ere, efter fransk Mønster, ganske særdeles detaillerede og gribende ind i de privateste Forhold, der findes saaledes et strængt Reglement til Forhindring af Forprang, som aarlig afføder en Mængde Politisager. Ogsaa med Hensyn til Varernes Kvalitet føres et skrap Tilsyn.

Efterhaanden blev Torvet i Rue de la Madeleine for lille, og man begyndte da i 1872 paa Opførelsen af *Central-Hallerne* (se Bilag 4), der i de 3 paafølgende Aar opførtes af Charles van Mierlo med en Bekostning af 2 Millioner Francs (se Bilag 7a). De ere byggede tæt ved den nye, store Boulevard Anspach af Jern og Glas med massiv Underbygning i Lighed med Pariserhallerne, men langt smukkere udstyrede end disse i dekorativ Henseende. De indeholde et Areal af 5760 $\square$ Metre og bestaa af to Pavilloner af 85 Metres Længde og 32 Metres Dybde. Den nordlige Pavillon er bestemt til Gros- og Detail-Forhandling af Fisk og Skaldyr, den sydlige for Gros- og Detailforhandling af Grøntsager, Fjerkræ, Vildt, Smør, Ost, Kjød og Æg. Man har i de

senere Aar indført Salg «demi-gros», saaledes at der f. Ex. af Kjød sælges Stykker paa 10—15 π , af Kartofler en Sæk paa omtrent 1 Skjæppe, 2 Kilog. Smør o. s. v., hvad der synes at passe Publikum godt, da disse Salg ere stærkt besøgte. Kjøberen erlægger Betalingen i et særligt Bureau i Hallen, først derefter faar han Varen udleveret.

En følelig Ulæmpe klæber ved disse Haller, den nemlig, at Fiskehallen er til sit Brug konstrueret med for ringe Ventilation, hvoraf følger, at den forpester baade de andre Afdelinger af Haller og de omliggende Privathuse, hvorfra der navnlig klages stærkt. Man har derfor i Sinds at bygge en ny Fiskehalle af en mere aaben Konstruktion, og der har i den Anledning fra Brüssel været gjort Forespørgsel hos forskellige andre større Byer om, hvorledes Fiskehandelen der er ordnet. Det er lykkedes at skaffe den Korrespondance, som derom har været ført imellem Brüssel og Hamborg, tilveje i Afskrift (Bilag 5), der paa en ret instruktiv Maade belyser de forskellige Maader, som denne Sag opfattes paa i de to forskellige Byer. Hamborgs Anskuelser have dog ikke afskrækket Brüssel.

Til disse to Hovedtorve, hvoraf imidlertid intet har den egentlige og vigtigste Betingelse for at være en virkelig Centralmarkedsplads, nemlig Jernbaneforbindelse, slutter sig nu en Mængde bedækkede og ubedækkede Torve, fordelte omkring i selve Byen og dens Forstæder (se medfølgende Plan af Brüssel, hvor Markedspladserne i den egentlige By ere angivne med blaa Farve. (Bil. 6) og som de vigtigste skal nævnes:

Marché aux légumes en gros. Grande Place.

— aux fleurs. Hotel de ville.

— de Grand Sablon.

— de la Chapelle.

Marché aux fruits. Nouveau marché aux grains.

- du Grand Hospice.
- Saint Cathérine.
- Place du Jeu de Balle.
- St. Géry.
- de la Rue de la Loi.
- du Parc.
- de la Rue de l'Enseignement.
- aux Cottonettes. Rue de Paul Devaux.

Af disse ere de 5 sidste overdækkede. *Marché St. Géry* er en ganske ny Bygning i flandersk Stil med massiv Underbygning, prydet med belgisk Granit og med en Fontaine i Midten, der allerede fandtes paa Pladsen St. Géry, før Hallen byggedes, Omkostningerne ved Opførelsen have været ca. 200,000 Frcs. (se Overslaget til Bygningen, Bilag 7 b). Et Snit af Hallen med sit Galleri ses i Bilag 8. Der forhandles alle Torvevarer, ogsaa Kjød. Boderne ere allerede revne bort, skjøndt Torvet først aabnedes i Midten af April 1882.

Derimod vil man ogsaa kunne finde Torvehaller, som aldeles ikke have svaret til Hensigten, og som henstaa ubenyttede eller næsten ubenyttede. Dette gjælder da navnlig dem, som ere anlagte i de velhavende Kvarterer, hvor den ikke talrige Befolkning ikke er interesseret i at købe saa billigt som muligt. *Marché du Parc*, der i November 1865 aabnedes af en Privatmand, som dertil havde erholdt Koncession af Byen, er et Exempel paa et af saadanne Grunde mislykket Torv.

Der tilføjes her udtogsvis den Tarif, som af Forpagterne af Torvepladserne ikke maa overskrides ved Udlejning i Detail.

Paa Grand Place (Grøntsager) 1 ☐ Meter daglig 5 Cts.

I Torvehallen St. Madeleine en nummereret Plads, 3 ☐ Meter, daglig 15 Cts., for en Kurv Fjerkræ med 10 Stk. 7 Cts., en større Kurv med 12 Stk. 12 Cts. en Plads paa Hallens Gulv, 1½ Meter, daglig 7 Cts., for en Loge 15 Cts. daglig, et Kjælderrum daglig 15 Cts. eller 3 Frcs. maanedlig.

Grand Sablon (aabent) pr. Meter daglig 4 Cts.

Grand Hospice en Sæk daglig 5 Cts. o. s. v.

Ved disse Taxter har Byen en *Netto*-Indtægt af de forskellige Torve, der i Budget for indeværende Aar er angivet til 295,700 Frcs. foruden 369,000 Frcs. *Netto*-Indtægt af et saare tarveligt udstyret Kvægtorv med tilsvarende Slagteri.

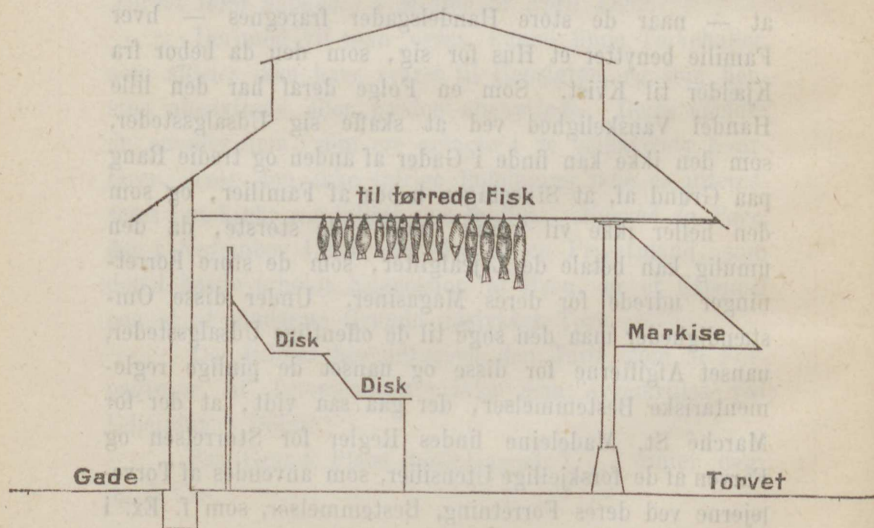
Det bør ved Undersøgelsen af Torveforholdene i Brüssel ikke lades ude af Betragtning, at der i denne By findes et Forhold, som i høj Grad begunstiger Udviklingen af Handel med visse Varer paa offentlige Pladser, idet nemlig Bygningerne ere saaledes indrettede, at — naar de store Handelsgader fraregnes — hver Familie benytter et Hus for sig, som den da bebor fra Kjælder til Kvist. Som en Følge deraf har den lille Handel Vanskelighed ved at skaffe sig Udsalgssteder, som den ikke kan finde i Gader af anden og tredie Rang paa Grund af, at Stueetagen bebos af Familier, og som den heller ikke vil kunne finde i de største, da den umulig kan betale de Lejeafgifter, som de store Forretninger udrede for deres Magasiner. Under disse Omstændigheder maa den søge til de offentlige Udsalgssteder, uanset Afgifterne for disse og uanset de pinlige reglementariske Bestemmelser, der gaa saa vidt, at der for *Marché St. Madeleine* findes Regler for Størrelsen og Farven af de forskellige Utensilier, som anvendes af Torvelejerne ved deres Forretning, Bestemmelser, som f. Ex. i Tidsrummet fra 1ste Septbr. 1861 til 31te August 1863

have affødt 5710 Politisager, hvorved der i Bøder blev erlagt en Sum af 27,032 Frcs.

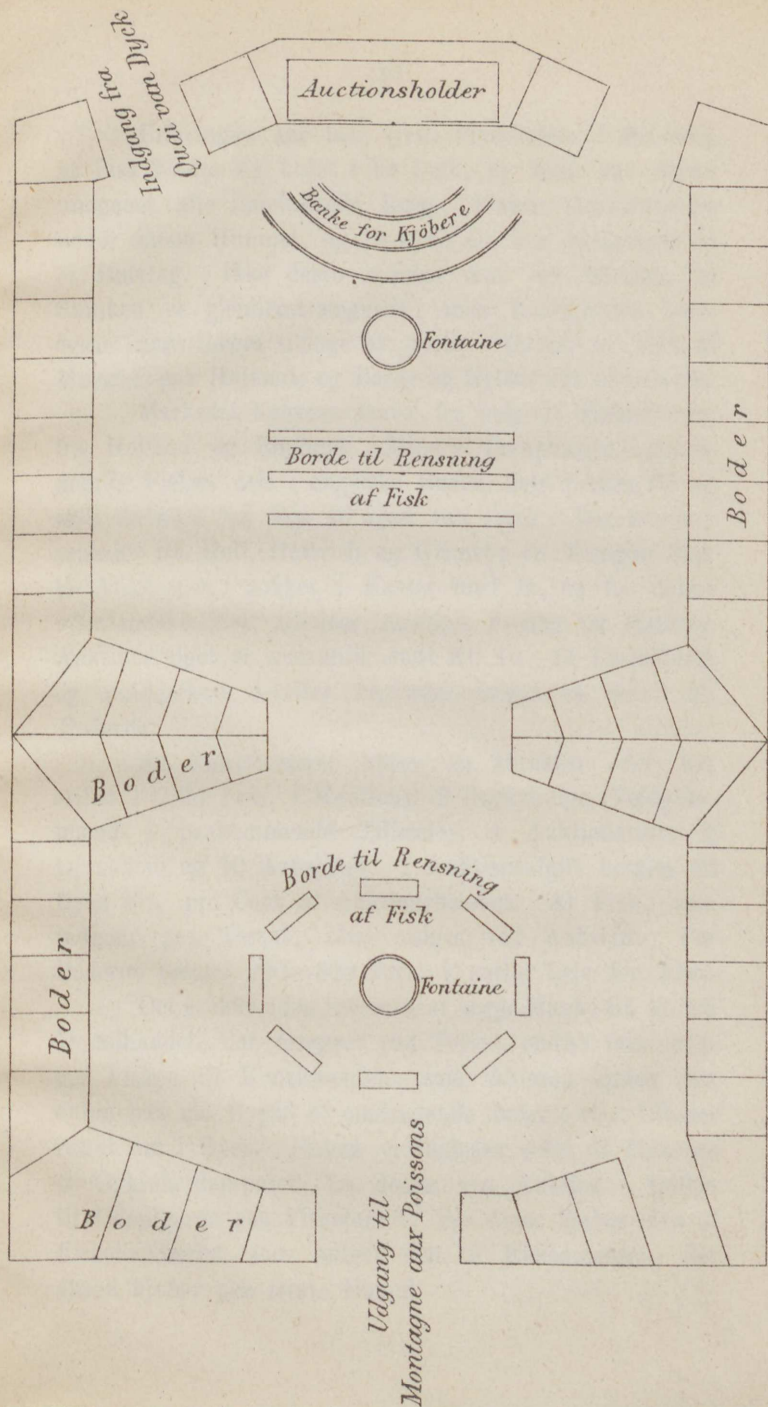
Antwerpen.

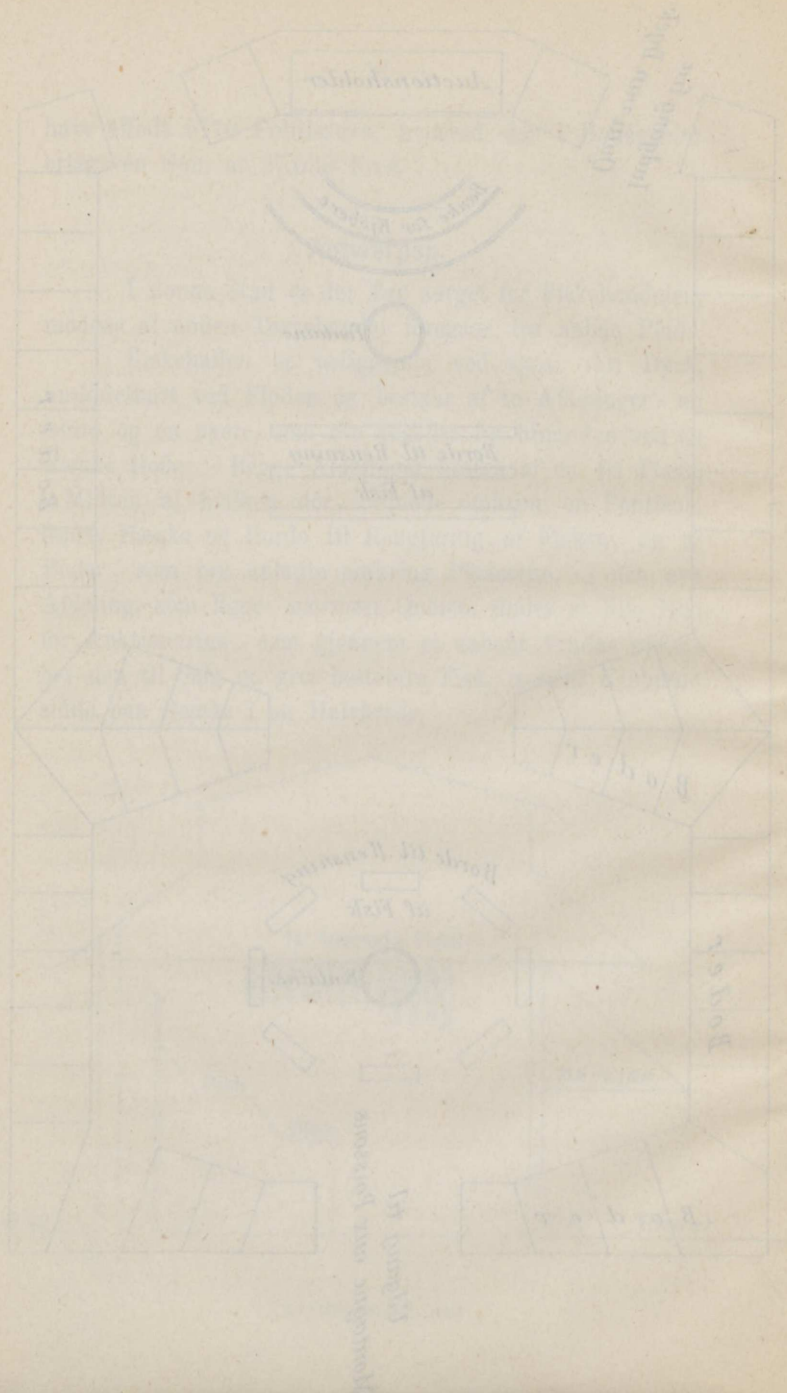
I denne Stad er der kun sørget for Fiskehandelen, medens al anden Torvehandel foregaar fra aaben Plads.

Fiskehallen er beliggende ved Quai van Dyck, umiddelbart ved Floden og bestaar af to Afdelinger, en ældre og en nyere, som ere adskilte fra hinanden ved en Række Boder. Begge Afdelinger bestaa af en fri Plads, i Midten af hvilken der, ordnede omkring en Fontæne, findes Bænke og Borde til Rengjøring af Fisken, og af Boder, som ere anlagte omkring Pladserne. I den nye Afdeling, som ligger nærmest Quaien, findes et lille Hus for Auktionarius, som gjennem et aabent Vindue opraaber den til Salg en gros bestemte Fisk, medens Kjøberne sidde paa Bænke i en Halvkreds.

Tværsnit af en Bod.

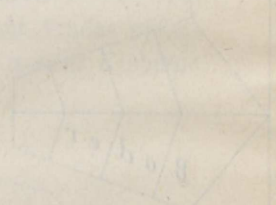
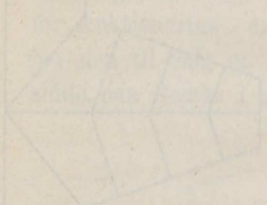
Can you find
any more?

Instructions

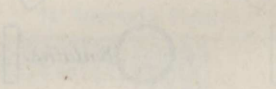
How to make

of fish

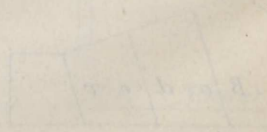
How to make

of fish

Box

How to make
of fish

Erfaringen har lært (jvfr. Fiskehallen i Brüssel), at Fisk holder sig bedst i fri Luft, og man har derfor undgaaet alle indelukkede Rum. Fiskene forauktioneres under aaben Himmel, og Boderne ere kun beskyttede af et Halvtag. Ikke desto mindre maa det tilstaas, at Stanken er gjennemtrængende, men Renligheden lader ogsaa saare meget tilbage at ønske. Gulvet er lagt af Mursten paa Højkant, og Borde og Hylder ere af Cement.

Markedet forsynes saavel fra belgiske Fiskere som fra Holland og England. Mindre Dampbaade opkjøbe nemlig Fiskene dels i engelske Havne dels i rum Sø og sejle da med den lige til Quai van Dyck. Der kommer saaledes fra Hull, Harwich og Grimsby en Mængde Fisk til Antwerpen, pakket i Kasser med Is, og for denne udenlandske Fisk afholdes Auktion Fredag og Mandag. Auktionssalget er sædvanlig endt Kl. 10—11 Formiddag, og umiddelbart derefter begyndes Salget en detail fra Boderne.

Af Funktionærer have en Direktør (der har stillet 10,000 Frcs. i Kaution), 2 Sagkyndige (Voldgiftsmænd i paakommende Tilfælde), 1 Auktionarius, 2 Opraabere og 10 Arbejdere. I Auktionsafgift betales til Byen $6\frac{1}{2}$ pro Cent af Auktionsbeløbet. Al Fisk, som indgaar paa Torvet, skal sælges ved Auktion. For Boderne betales 200—300 Frcs. i aarlig Leje for hver.

Det er ikke uden Interesse at lægge Mærke til, at den Detailhandel, der foregaar paa Torvet, endnu ikke bringer Fiskene til Konsumenten, som derimod køber den enten paa sin Bopæl af omdragende Sælgere eller i Boder rundt om i Byen. Fiskene er saaledes solgt af Fiskerne til Opkjøberdamperen, fra denne ved Auktion i Hallen til Udsælgerne paa Fisketorvet, hos disse købes den af Fiskehandlerne, som sælger den til Konsumenten, der altsaa køber paa femte Haand.

Som ovenfor nævnt er dette den eneste Bygning, som Antwerpen har indrettet for Torvehandelen, der ellers drives fra aaben Plads eller fra Skibene.

Berlin.

I Aaret 1867 anlagde die Immobilien-Gesellschaft (et Aktieforetagende) den første og indtil dette Øjeblik den eneste Torvehalle i Berlin. Et stort Grundareal indkøbtes imellem Carlstrasse og Schiffbauerdamm, hvorpaa en Halle byggedes, efter at disse to Gader vare satte i Forbindelse med hinanden ved Hjælp af en 44 Fod bred Forbindelsesvej, som gjennemskjærer Torvehallen, og man har for at bringe saa meget ud af Grunden som muligt lagt Hallen i Midten af Terrainet, omgivet af Vaaningshuse, saaledes at den ligger paa en fri Plads. Selve Hallen, der er 270 Fod lang og forsynet med mindre Sidehaller, er bygget af Glas og Jern og indeholder et Gulvareal af 76,424 □ Fod. Bygningerne ere forsynede med Kjælderrum, der have et Fladeindhold af 36,000 □ Fod. Den indrettedes til at huse Handel med de forskjellige Torveartikler, ogsaa Fisk, for hvilken Vare der indrettedes en særegen Halle.

Efter i aarevis at have staaet øde og forladt solgtes den endelig til Renz, som byggede den om til en Cirkus.

1873 lagde Deutsche Baugesellschaft (ogsaa et Aktiekompagni) Planen til hele Byen Berlins Forsyning med Torvehaller, indkøbte forskellige Arealer med en Bekostning af 20 Millioner Reichsmark, udarbejdede Tegninger til Bygninger o. s. v., Alt under Billigelse af kommunale Autoriteter og navnlig den daværende Politipræsident, som baade med Raad og Daad interesserede sig for Selskabets Foretagende. Men da et Par Aar

efter den nuværende Politipræsident udnævntes, skete der et afgjørende Omslag i Sagens Gang, idet han bestemt hævdede, at en for Stadens Vel saa vigtig Foranstaltning som Anlæg og Drift af Torvehaller paa ingen Maade turde overlades til det private Initiativ og exploiteres af et Aktieselskab, hvorfor han energisk modsatte sig ethvert Forsøg paa Udførelsen af Selskabets Program. Da derhos de gyldne Tider for Tilvejebringelsen af Kapitaler vare forbi, sygnede Sagen hen, saa meget mere som Deutsche Baugesellschaft havde fuldt op at tage vare med de øvrige Foretagender, som det havde sat igang, og som ikke alle vare lykkedes (Kaiserhof).

Afskrækket ved saadanne Uheld følte Ingen Lyst til at optage Sagen, før der i 1879 ved det allerede da vidt fremskredne Anlæg af den nye Berliner Stadt-Bahn gaves den nyt Liv.

I Modsætning til andre store Byers Ring-, Bælte- eller Forbindelsesbaner, der mere eller mindre kun tjene Godstransporten eller til Nød den Del af Persontrafiken, som fra andre Stationer kommer til vedkommende By eller afgaar derfaa, har Berlin ifjor erholdt en Jernbane, som gennemskjærer Byens Centrum og løber parallelt med dens Hovedvej, Unter den Linden, en Bane, som indenfor den egentlige Bys Grænser har 7 Stationer, som staar i Forbindelse med en Ringbane, der løber langs med Byens Periferi og igjennem den med samtlige i Byen udmundende Banelinier. Hvad en saadan Bane med Tog hvert 5te Minut og særdeles billige Taxter udretter for den lokale Trafik i selve Stadens Hjerte, behøver ingen lang Udvikling.

Tilskyndet ved denne saa gennemgribende Forbedring af Kommunikationsforholdene optog Magistraten altsaa i 1879 Spørgsmaalet om Anlægget af Torvehaller

saavel for Gros- som Detailhandelen, og det Væsentligste af disse Forhandlinger kan ses af Bilag 9.

Det vil imidlertid af denne Redegjørelse fremgaa, at medens alle Vedkommende ere paa det Rene med, at Torvespørgsmaalet nu maa og skal træde ind i det afsluttende Stadium, drister man sig dog endnu ikke til at afgjøre, om den Torvehalle, som man vil begynde at anlægge ved Stadbanens Station Königsbrücke og med Benyttelse af Banens Viaduktbuer, skal være en Central- eller en Detailhalle eller begge Dele forenet.

Derimod ere Alle enige om, at Tiden nu er kommen, da Kommunalbestyrelsen maa bringe Sagen i Orden og der foreligger da ogsaa (Bilag 10) nøjagtige Oplysninger baade om den nuværende Frekvents paa det Torv, som skal afløses af Hallen ved Königsbrücke (Alexanderplatz), om Omkostningerne ved det nye Anlæg (Bilag 11) og et Budget for dettes Drift (Bilag 12).

Men desforuden har man i Sinde paa lignende Maade at afløse samtlige de gamle Torve i den indre By og det saaledes, at der opføres Haller *i Nærheden* af de tidligere Torvepladser, *hvorhos al Handel paa disse forbydes*.

Det er at haabe, at Kommunen vil have mere Held med sig i denne Sag end de to ovennævnte Aktieselskaber, under alle Omstændigheder har den i sin Haand — hvad der er af saa uberegnelig Vigtighed i et Forhold af den Natur — at kunne dekretere Ophøret af det tidligere Bestaaende, men den maa da ogsaa være uden Frygt for at dræbe Sædvaner, som have havt Hævd igjennem mange Slægtled.

Leipzig.

Som en By, der ved sine aarlige Messer mere end nogen anden i Europa er Sædet for den Handel, som drives paa Torv og Gade, skulde man paa Forhaand antage, at dens Markedsforhold vare mere udviklede end andensteds.

Det er imidlertid saa langt fra at være Tilfældet, at der med Undtagelse af et Skur, hvorunder Halm og Hø, der sælges paa Torvet, kan anbringes i Regnvejr, ikke i hele Byen findes nogen Installation af nogen Art for Torvehandelen, som forøvrigt synes at være i bedste Flor, idet den drives fra en Masse aabne Stader paa Byens forskellige Pladser og Torve, hvor de Handlende ofte sidde under uhyre Paraplyer. Selve Messehandelen drives i det væsentlige i Portrum og Gadedøre, og i den ældre Del af Byen ere næsten alle Bygninger indrettede saaledes, at de kunne udleje Plads til disse aarlig tilbagevendende Invasioner af Handlende fra Ind- og Udland, medens det dog kan bemærkes, at Nutidens Kommunikationsmidler have dræbt baade det Karakteristiske og det Væsentlige ved disse i tidligere Tider saa berømte Handelsstævner.

Hannover.

Denne By frembyder med Hensyn til den Maade, paa hvilken Torvehandelen er ordnet, Intet af Interesse. Kun for Handelen med Kjød, som indkommer fra Landet, findes overdækkede Rum, idet der i en Bygning, der tidligere har været anvendt til Pakhus for Jernbanen, og som forøvrigt har en ret gunstig Beliggenhed, er indrettet 112 Slagterboder, som ere bortlejede mod en Afgift af 10 Mk. maanedlig for hver. Der holdes Torv 3

Gange ugentlig. Hele den øvrige Torvehandel foregaar paa aaben Plads. Byens Slagtere forhandle deres Varer fra private Butiker.

Hamburg.

Den egentlige Torvehandel har i denne By ikke nogensinde staaet i Forhold til dens Omegns store Produktion af Varer, som egne sig til at sælges paa Torv; men Forhandlingen er foregaaet dels ved Hjælp af Kommissionærer, som have modtaget Tilførslerne og selv lagret dem for senere at afsætte dem til Høkere eller exportere dem, dels ere Varerne af Producenten selv eller af en Mellembandler bragte om i Husene til Konsumenterne, som altid have næret Fordom mod at foretage Indkjøb paa Torvene, i den Grad, at de hamborgske Tjenestepiger ofte betinge sig, at alle Fødevarer skulle bringes i Huset. Et Forhold, der ogsaa har begunstiget den direkte Tilbringning af Varerne, er, at Skibe fra Omegnen ved Hjælp af de mange Kanaler kunne udlosse deres Ladning paa saa forskellige Steder i Byen.

Ikke destomindre har der til visse Tider indtrængende været stillet Forlangende om Opførelsen af Torvehaller, og de kommunale Myndigheder have da givet efter for en saadan Pression og bygget Haller paa tre forskellige Steder i Byen, to egentlige Torvehaller og en Fiskehalle.

Den største, kostbareste og bedst beliggende Torvebygning er Hallen paa *Pferdemarkt*, som ligger ikke langt fra Alsteren og i en stærkt befolket Del af Byen (se J. Hennicke: Mittheilungen über Markthallen Pl. XVIII). Den bestaar af en 82 Fod lang og 62 Fod bred, af Mur-

sten opført Bygning med Lys fra oven og forsynet med fire Indgange, hvoraf den ene fører ud til en aaben Gaard, som tilhøjre og -venstre er indesluttet af Hallens Sidefløje, medens den ved et Jerngitter adskilles fra Pferdemarkt. Gaarden er aaben og har en Fontæne i Midten. De to Sidefløje indeholde 48 Salgslokaler, og i Hovedbygningen findes yderligere 6 saadanne. Det overdækkede Rum i Hallen har ingen adskilte Boder, men kun Bænke for de Torvebesøgende. Hele Bygningen er opført i en passende Stil, der i ingen Henseende vanzirer den ret smukke Plads, hvorpaa den ligger. Hensigten med denne Bygning er imidlertid aldeles ikke opnaaet.

Den staar for en stor Del tom, de Boder, der ere bortlejede, benyttes til Øjemed, der ligge Torvehandelen fjernt (Ligtorneoperator, kommunal Kokoppeindpodningsanstalt o. s. v.), medens Hovedbygningen i dette Øjeblik omdannes til «Bier-Convent mit Tanzvergnügen».

Paa *Hopfenmarkt*, udfor Nicolaikirche, findes Hamburgs anden Torvehalle. Selve Torvet er det mest besøgte i Byen, centralt beliggende og stødende umiddelbart op til en Kanal, saa at Skibe kunne sejle lige til det. Der forhandles de forskelligste Ting, slagtet Fisk, Frugt, Grønt, Kjød, Kartofler, ja endogsaa Glas, Porcellæn, Husgeraad og nye og brugte Klædningsstykker. Der er opført midt paa Torvet to Bygninger, der ere afdelte i Butiker, forsynede med Halvtage til begge Sider. I Midten en Fontæne, og imellem denne og Boderne findes dels en Række Tage af mere permanent Art, dels en Række fuldstændig provisoriske Udsalgssteder, som rejses og borttages hver Dag. Men Benyttelsen af disse forskellige Installationer staar netop i omvendt Forhold til deres Soliditet. I lange Rækker, klinet op ad hverandre, sidde de Handlende uden noget

Tag over dem selv eller deres Varer, under Tagene findes allerede forholdsvis færre, medens Butikerne paa nogle enkelte nær staa tomme. Grunden til dette bagvendte Forhold maa dog ikke søges deri, at der ingen Afgift kræves af de aabne Stader, medens Butikerne holdes i høj Pris, thi disse have, idetmindste til en Tid, været udbudte for en Afgift af 2 Thaler aarlig, medens der af Tarif des Stelligeldes (Bilag 13) vil ses, at der ogsaa for den blotte Handel fra simpel Stadelplads svares Afgift.

I Aarene før 1871 dreves der i Pressen en ivrig Agitation for, at der af Magistraten burde anlægges Fiskehaller, som fordredes udførte efter stor Maalestok, med Iskjældere, Indpakningsrum, Udsalgssteder, Tilførsel af fersk og salt Vand o. s. v. Atter gav man efter for den offentlige Mening, og i det nævnte Aar byggedes i en rimelig Stil en *Fiskehalle i Hafenstrasse* (se vedlagte Tegninger af St. Pauli Markt- und Landungsplatz, Bilag 14), som var indrettet til at modtage Fisken direkte fra Skibene, der kunde lægge til ved Hallens Port, saa at Salg, saavel en gros som en detail, kunde foregaa i den. Men ogsaa dette Forsøg mislykkedes fuldstændig. Bygningen staar tom, tildels opfyldt af uvedkommende Gjenstande, medens Fiskehandelen nu som før gaar for sig paa et lille indknebt, skident Torv ikke langt derfra, hvor der dog ogsaa maa betales Afgifter, nemlig:

Grønthandlerne (Byens Indvaanere) . . .	pr. Dag	10 Pf.
Fiskekoner (fast Stade)	—	10 —
Fiskekoner (ikke fast Stade, indtil Kl. 12) pr. Dag		10 Pf.
1 Nummerplads for udenbys Grønthandlere. 1 Aar		5 Rmk.
og desuden for hvert Besøg,		10 Pf.
Landboere-Nummerplads.	1 Aar	150 —
Landboere. Nummerplads	pr. Dag	10 —
Nummerplads til Kartoffelhandel	10 à 20	—
1 Vogn med Æg, Vildt, Fjerkræ	pr. Dag	10 —

Engros Handlere for Fisk i Kurve indtil 4 Kolli pr. Dag 10 Pt.

Salg fra Fartøjer:

Store Fartøjer, pr. Rejse.	1 Rmk.
mindre do. —	50 Pf.
Fiskerbaade —	20 —
Fartøjer med Kaal, Frugt, Grønt, 42 Kubikmeter	10 —
og derover.	20 —

Efter denne eller lignende Tarifer betales nu overalt paa Hamborgs Torve, og selvfølgelig drives der Handel paa aaben Plads i mangfoldige af Byens Kvarterer. Bilag 15 viser, at der saaledes for ganske nylig er oprettet et Torv paa Hansaplatz.

Det er altsaa ikke, fordi man uden Afgift kunde handle paa aabent Torv, at de Handlende have holdt sig borte fra Torvehallerne; men Grunden maa rimeligvis søges i Beboernes Sædvaner, i den store Lethed, med hvilken pr. Fartøj Varerne kunne føres om til forskellige Steder i Byen, og endelig i den Energi, som Kommissionærerne have udviklet for at forhindre, at den egentlige Konsument kom i direkte Forbindelse med Producenten. Navnlig efter Oprettelsen af Fiskehallen skulle Fiskeopkøberne, der drive deres Trafik paa Elben lige til dens Munding, ja endog helt ned mod Geestemünde, og som næsten alle siges at høre til samme Familie, have anvendt stor Anstrængelse og mange Penge paa at forhindre Fiskehandelen fra at forlade det gamle Spor, hvilket jo ogsaa fuldstændig er lykkedes.

Der er i Hamborgs Størrelse og Beliggenhed, i de klimatiske Forhold, i Befolkningens Sædvaner og Karakter adskilligt, som opfordrer til at drage en Parallel med Kjøbenhavn, og det er vel ogsaa utvivlsomt den af Fastlandets større Byer, som egner sig bedst til en saadan Sammenligning. Saa meget mere Værdi bør der formentlig ogsaa tillægges de Resultater, som man i Ham-

borg er kommet til med Hensyn til det foreliggende Spørgsmaal; men der bør dog paa samme Tid tages Hensyn til, at et Anlæg for den større Handel, hvor altsaa Exportforretning til Udlandet kunde gaa for sig, har man aldrig forsøgt, og vil man vel efter den ringe Opmuntring, man hidtil har havt i denne Sag, næppe for det første forsøge. Men det turde være et Spørgsmaal, om ikke et sligt Etablissement, naar det havde været heldigt beliggende ved Jernbanen og ved Vandet, mere end nogen anden af de Foranstaltninger, man i den Retning med saa store Opoffrelser har truffet, vilde have været i Stand til at bryde den Ring, som Kommissionærer og Melleghandlere hidtil have vidst at lægge omkring Torvehandelen i Hamborg.

Før jeg ender disse Meddelelser, bør jeg henlede Opmærksomheden paa nogle Slutninger, som jeg er kommen til, dels ved Iagttagelsen af de forskjellige Maader, paa hvilke de forskjellige Byer have stillet sig til den Handelsrørelse, som har til Formaal at proviantere vedkommende Stad, dels ved at undersøge den herhen hørende forøvrigt sparsomme og noget vanskelig tilgængelige Literatur.

Jeg tror at turde antage for godtgjort, at en Ordning af Torveforholdene, som gaar ud fra en forstandig Benyttelse af Nutidens Kommunikationsmidler samtidig med, at den som et Kardinalpunkt fastholder ikke at gjøre mere Vold end nødvendigt paa de lokale Sædvaner, vil føre til en *Adskillelse mellem Gros- og*

Detail-Handelen, og det paa en saadan Maade, at den første vil kunne henvises til Pladser, hvis Beliggenhed kun kræver et Jernbanespor og om muligt et Bolværk, medens det forøvrigt er af underordnet Betydning, om den er mere eller mindre central, hvorimod *Detailhandelen* bør spredes i Byens forskellige Kvarterer, saaledes at der paa saadanne Detailtorve drives Handel med alle Slags Torvevarer.

For Detailhandelen vil det utvivlsomt i mere end en Henseende være gavnligt, om den kunde bringes ind under saadanne mere ordnede Former, at den i højere Grad end nu kunde blive benyttet af Konsumenterne, og jeg mener da, at en passende Installation vilde kunne formaa ogsaa de bedre stillede Samfundsklasser til at gjøre deres Indkjøb paa selve Torvene*), hvad der sikkert vil have til Følge en Formindskelse af Høkeres og Mellemhandlers Tal og endelig lavere Priser. Jeg tør antage, at Kjøbenhavn i den Henseende vilde kunne have betydeligt at indvinde, selv om det ikke her som i Berlin kan bevises, at Indkjøbsprisen for Grøntsager en Mil fra Udsalgsstedet er 100 pCt. ringere end Salgsprisen.

Naar jeg om Centralmarkeder for Handelen en gros har sagt, at de først og fremmest fordre Jernbane- eller Skibsforbindelse, saa kan i den Henseende henvises til *London* — der forøvrigt synes at frembyde stor Interesse for Undersøgelser af Markedsforhold. Thi i denne By er det store Centraltorv, *Metropolitan meat-, poultry- and provision-market* ved *Smithfield*, hvortil slutter sig *Frugt- og Grønttorvet*, anlagt 1880, af største Betydning for Byens daglige Forsyning med Nærings-

*) Jeg tror, at man vanskelig nogetsteds vil kunne træffe, saaledes som i Kjøbenhavn, Kjød udbudt til Salgs fra et aabent Bord paa en aaben Plads.

midler. Men dets Kjældere danne ogsaa en Godsbanegaard for fire store Jernbanelinier. Ligeledes er *Billingsgate Fisketorv* beliggende umiddelbart ved Themsen. Men i skrigende Modsætning hertil staar *Columbia-Market*. Det er i 1864 opført af den for sin Godgjørenhed bekjendte Baronesse Burdett-Coutts med stor Bekostning, men staar hen næsten ubenyttet og har aldrig kunnet opfylde sin Bestemmelse at lette Omsætningen af Næringsmidler i et af Londons fattigste Kvarterer, Bethnalgreen.

Nogle Bemærkninger af mindre væsentlig Betydning bør jeg hensætte her.

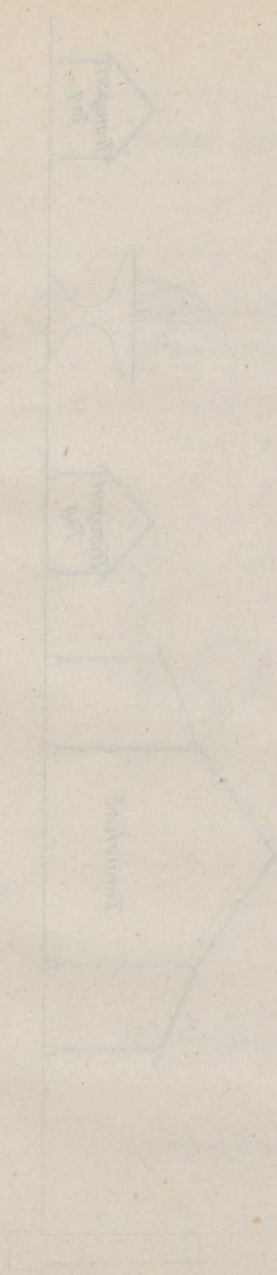
Naar der i Kjøbenhavn fra saa mange Sider klages over Mangel paa Plads paa de forskjellige Torve, da kan det anføres, at denne Mangel vilde hurtig afhjælpes ved at forbyde at falholde Varer fra *forspændte* Vogne paa offentlige Pladser. Sligt har jeg ikke truffet paa noget af de Torve, jeg har besøgt.

Handel med død (slagtet) Fisk synes at være gjængse overalt, endog i Byer, hvor den lettelig vilde kunne forhandles levende (Hamborg, Antwerpen), og det synes altsaa, at man hos os hænger for stærkt ved en gammel Vane, som maaske dog egentlig byder færre Fordele, end man bilder sig ind.

Det er overflødigt at tilføje, at disse kortfattede Meddelelser ere saare langt fra at gjøre Fordring paa at give en udtømmende Behandling af det foreliggende Spørgsmaal, thi dertil vilde udfordres større Indsigt, end Meddelelsen har været i Besiddelse af, og langt mere Tid,

epd der har staaet til min Raadighed; men det skulde være mig en Glæde om de lagttagelser, jeg har set mig i Stand til at gjøre, kunde bidrage til en heldig Ordning af et Forhold, der er af saa stor Betydning for de forskjellige Samfundsklasser og ikke mindst for de lavere.

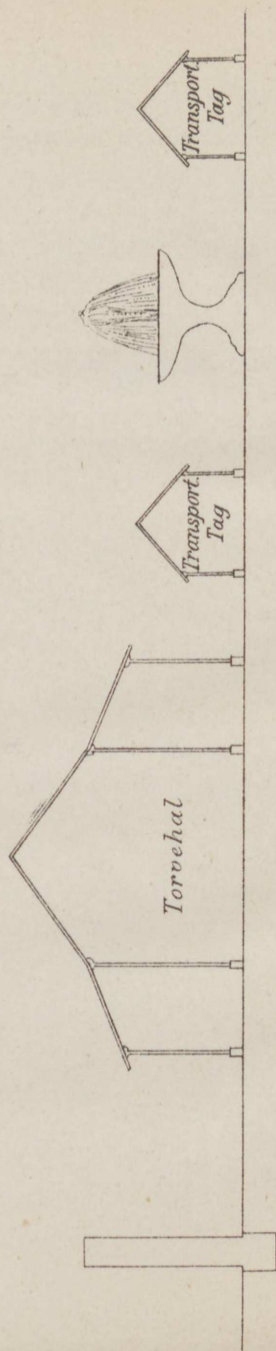
end der Bar stand til med Hæderlighed, men det skulde
 være mig en Glæde om at iagttage, jeg har set mig
 i stand til at gøre, kunde bibringe til en helbredt Ord-
 ning af et Forhold, der er af saa stor Betydning for de
 forskellige Samfundsklasser, og ikke mindst for de lavere.
 I den forbindelse vil jeg hermed erklære, at jeg har
 været i stand til at gøre, kunde bibringe til en helbredt Ord-
 ning af et Forhold, der er af saa stor Betydning for de
 forskellige Samfundsklasser, og ikke mindst for de lavere.
 I den forbindelse vil jeg hermed erklære, at jeg har
 været i stand til at gøre, kunde bibringe til en helbredt Ord-
 ning af et Forhold, der er af saa stor Betydning for de
 forskellige Samfundsklasser, og ikke mindst for de lavere.

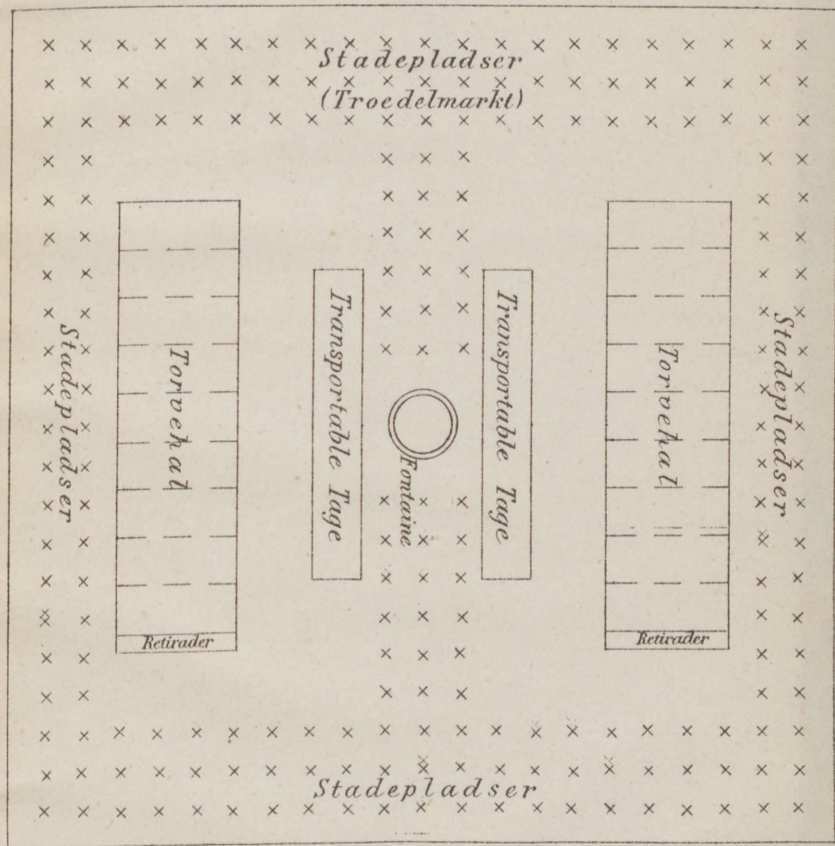
FACADE

1872

*Tværsnit
af
Hopfenmarkt.*

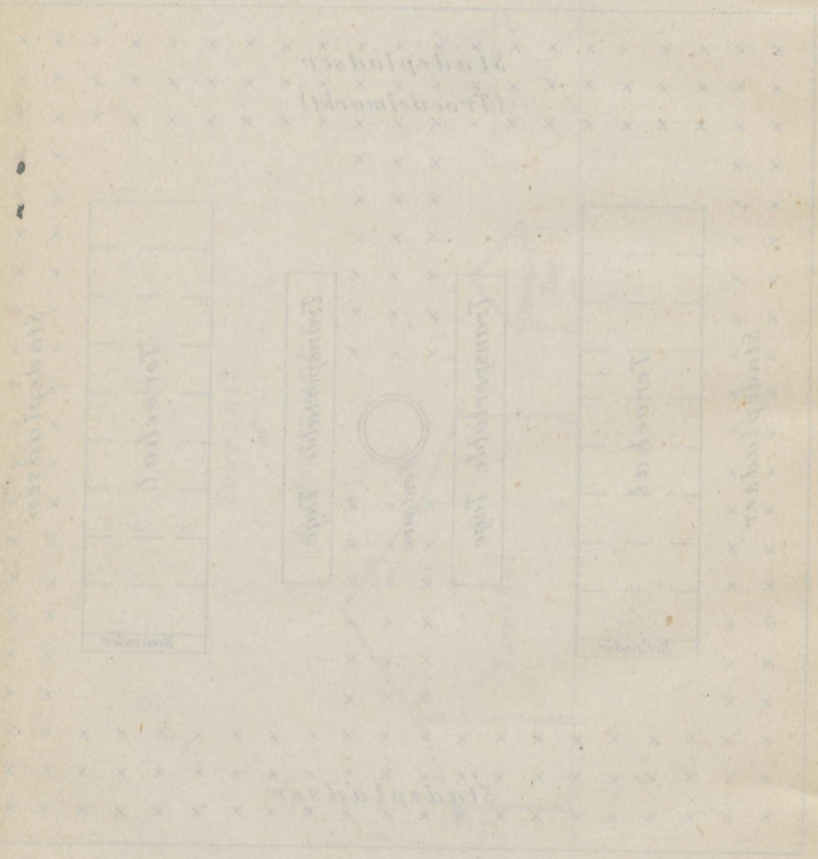

Nicolai Kirche

Hopfenmarkt

Nicolaus Kirch

Hofkirche

